مێژووچەی پڕۆسەی سیاسی پارتە ڕیفۆرمیستیە ماویەکان و ستالینیەکان لە نیپاڵ، وبەلاڕێدابردنی خەباتی پڕۆلیتاریا.. سابیر محەمەد

بەشی کۆتایی

سەرتای ئاشنابوونی نیپاڵ بە باسی کۆمۆنیستیەکان ئەگەڕێتەوە بۆ ساڵەکانی 1930 بەدواوە، ئەویش پاش بڵاوبوونەوەی نوسراوە کۆمۆنیستیەکان لەلایەن کادیرانێکی سەرکی وەک (جانجالا شریستا- Dashrath Chand – داشـرات تشانـد) و [٦] Gengalal Shrestha Thakuri)، کە ئیلهامی سیاسیان لە بزووتنەوەی سەربەخۆبوونی هندستان و کۆنگرێی میللی هندستان وەرگرتبوو، وە لە درێژەی ئەم خەباتەدا لە ساڵی 1941 لەگەڵ دوو هاوڕێیانی تریان لە سێدارە دران .

بێگومان وەک پێشتریش ئاماژەمان بەوە کردووە کە بەرنامەی سیاسی پارتە ماویەکانی نیپاڵ و ناوچەکە، لەسەر بنەمای ئۆپۆزیسیۆنی بۆرژوازی نیشتمانی دژ بە ڕوکاری ڕوکەشی فەرمانڕەوایەتی ڕژێمی پاشایەتی دامەزراوە، کە خۆی لە گۆڕینی سەرانی حاکمڕەواکان و شێوەی حوکمڕانیدا ئەبینیەوە.

ئەوەی شایانی باسە خەباتی ئۆپۆزیسیۆنی بۆرژوازی، خەباتێک نیە دژ بە بنەمای ئابووری و سیاسی ڕژێمی سەرمایەداری، بەڵکو جۆرێکە لە ڕیفۆرمیزمی میللی .

لەسەر ڕۆشنایی ئەم بنەما سیاسیانە، ئەوە بوو لە ساڵی1950 (پارتی کۆنگرێی نیپاڵ – NC) ، لە ئەنجامی یەکگرتنی (پارتی دیمۆکراتی نیپاڵ – NDC) وە (کۆنگرێی میللی نیپاڵ- NNC) پێکهات .

وە ئامانجی سەرەکی تەواوی ئەو بزووتنەوە ڕەوتە سیاسیانەی کە ناڕەزایەتی و هەڵچوونە جەماوەیەکانیان ڕابەرایەتی کردووە، کۆتایی هێنان بووە بە دەسەڵاتداریەتی ڕەهای بنەماڵەی پاشایەتی (ڕانا – Rana Dynasty) یەکان بووە، کە لە نێوان ساڵەکانی نێوان (1846- 1951) دەسەڵاتی سیاسی وڵاتی نیپاڵیان بەدەستەوە بووە.

گەرچی دوای کۆتاییهاتنی قۆناغی دەسەڵاتداریەتی ڕەهای بنەماڵەی (ڕانا – Rana Dynsty)، خودی ڕژێمی سیاسی پاشایەتی کۆتایی نەهات و تا ساڵی 2008 ئەم ڕژێمە سیاسییەی پاشایەتی هەربەردەوام بووە، وێڕای هەندێک گۆڕانکاری لاوەکی تیایدا .

لە درێژەی ئەم هەلومەرجەدا و بە نهێنی لە 22. 9. 1949، دا پارتی کۆمۆنیستی نیپاڵ(CPN) لە لایەن (پوشبا لال شیریستها – Pushpa Lal Shrestha و چەندین لە هاوڕێیانی تری دروستکرا، ئەوەش دوای لە سێدارە دانی برا گەورەکەی بەناوی (جانجالال شریستا – Gengalal Shrestha) لەگەڵ چەند هاوڕێیەکی تری کە پێشتر ئەندامی بزووتنەوەی (نیپاڵ براجا باریشاد) بوون، کە خەباتیان ئەکرد لە پێناو کۆتایی هێنان بە ڕژێمی پاشایەتی و ئەو سیستەمەی کە لەوکاتانەدا لە ئارادا بوو بەناوی سیستەمی
(پانشایات-Panchayat) .)

بەڵام بەهۆی دروست بوونی جیاوازی بیروبۆچوونی فکری لە ماوەی نێوان ساڵەکانی نێوان (1960- تا 1990)، سەبارەت بە هەڵوێستگرتن لەبەرامبەر ڕژێمی پاشایاتی و هەروەها چینایەتی چوونە ناو کوالیسیۆن و یەکگرتن لە ناو پارتەکانی تردا ، بە نموونە لە ساڵی 1962 دا جیاوازیەکانیان سەبارەت بە هەڵوێستگرتن لەبەرامبەر (پارتی کۆنگرەی میللی نیپاڵ)و لە ئەنجامدا جیابوونەوە ڕوویدا و دابەشبوون بەسەر دوو لایەندا ، لایەنێک لایەنگری چین و ماو تسی تۆنگ بوون، لاکەی تریشیان لایەنگری یەکێتی شوورەوی و کۆمۆنتێرنی ستالین بوون، هەر بەم هۆیەوە لە ساڵی 1974 دا فراکسیۆنێک بە ناوی (سەنتەری ناوەندی) لە ناو پارتەکەدا دروست بوو، کە دژایەتی پرۆسەی هەڵبژاردنەکان و ڕیفراندۆمێک بوو کە پاشا ڕایگەیاند .

وە دواتر لە ساڵی 1978 دا پارتی کۆمۆنیستی (مارکسی – لینینی) بەسەرکردایەتی (شارما ئۆلی ومان موهان ئەدیکاری) دروست بوو، کەسەر بە جهانبینی سیاسی ستالین و شوورەوی بوو.

بەڵام لە پاش ساڵی 1990 و بەشداریکردن و یەکگرتنی چەندین گروپ و تاقمی کۆمۆنیستی لەگەڵ پارتی کۆنگرەی میللی نیپاڵدا ، کە بەیەکەوە لە بزووتنەوەیەکی جەماوەریدا کە بە (بزوووتنەوەی گەل – Jana Andolan) ناسرابوو ، وە توانیان کۆتایی بە ڕژێمی ڕەهای پاشایەتی بهێنن و لە شوێنیدا ڕژێمێکی پاشایانەی "دەستووری و دیموکراتی فرە حیزبی" دامەزرێنن .

لە درێژەی ئەم ململانێدا لەساڵی 1991 دا پارتی کۆمۆنیستی (مارکسی – لینینی) ، لەگەڵ دەستەیەکی دیاریکراو بەناوی (ناوەندی سۆسیالیستی) توانیان یەکبگرن و بەمجۆرە پارتی کۆمۆنیستی (یەکگرتووی مارکسی – لینینی) (CPN UML) دامەزراند.

لە پاش ئەم یەکگرتنەدا ئەو□ بوو (پارتی یەکگرتووی مارکسی- لێنینی- CPN UML) سەرکەوتنێکی گەورەیان لە ه□□ب□ژاردنە پەرلەمانیەکانی ساڵی 1994 دا بەدەستهێنا، وە بەهۆی زۆرینەی دەنگەکانیانەوە لە پەرلەماندا توانیان یەکەمین حوکومەتی بەناو کۆمۆنیستی لە نیپاڵدا ڕابگەیەنن.

بەهۆی ئەم گۆڕانکاری و □وداوانە و جیاوازی فکری نێوان پارتە سیاسیەکان لەسەر چۆنیەتی بەڕێوەبردنی دەسەڵاتی حوکومەت شەڕێکی ناوخۆیی هەڵگیرسا لە سەرەتای ساڵەکانی 1995 تا – 2006 دا درێژەی خایاند.

سەرەتای دەسپێکی شەڕی ناوخۆیی لەوێوە دەستی پێکرد، کە کۆمەڵێک لە ئەندامانی پارتی کۆمۆنیستی یەکگرتووی مارکسی- لێنینی CPN UML، بەسەرۆکایەتی (پاشاشا پڕاچاندا) جیابوونەوە لە حیزب وئەو ڕژێمە سیاسی و حوکومەتە دروستکراو نوێیەیان بە بەکرێگیراوی وڵاتانی ئیمپریالیستی ناساند و، لە سەرەتای ساڵی 1995 دا پارتێکی نوێان بەناوی (پارتی کۆمۆنیستی نیپاڵی – ماویست – CPN- Maoist) دروستکردو لە 13 .2. 1996 دا بانگەوازی دەستپێکردنی (شەڕی میللی)یان خەباتی چەکداری ڕاگەیاند، چونکە ئەوان پێیان وابوو لەسەر ڕۆشنایی باس□□کانی ماوتسی تۆنگەوە ئەتوانن لە ڕێگەی شەڕی چەکداریەوە (کۆماری میللی نیپاڵ) دابمەزرێنن، وە لە گوندەکانەوە هێرش بکەنە سەر شارەکان ودواتر کۆمارێکی دیمۆکراتیک دامەزرێنن.

دواتر لەساڵی 2003 دانوساندن و ڕێکەوتنێکیان ئیمزا کرد کە هێرشە چەکداریەکانیان لەبەرامبەر حوکومەتدا بوەستێنن بۆ ماوەی ساڵێک، بەڵام ئەم ڕێکەوتنە چەند مانگێکی خایاند و هەڵوەشایەوە، وبەمجۆرە درێژەیان بە قۆناغێکیتر لە شەڕو خەباتی چەکداریداو ئەم هەلومەرجە خوێناویەیان بەسەر چینە چەوساوەکانی نیپاڵدا سەپاند کە نزیکەی (10 ساڵ)ی خایاند و نزیکەی 17000 هەزار لە خەڵکی گوند و شارەکانیان بە کوشتدا و سەدەها هەزار کەسی تریان لە دانیشتوانی گوندەکان ئاوارەو دەربەدەر کرد .

ئەو□ بوو لەساڵی 2006 لەسەر وەختی دووەمین بزووتنەوەی خرۆشان و ناڕەزایەتی گشتی خەڵک لە نیپاڵ، کە بەسەرۆکایەتی هەر حەوت پارتە سیاسیەکانی ناو وڵاتدا بەڕێوە ئەچوو، وە پارتی کۆمۆنیستی نیپاڵ – ماویستەکانیش بەشێک بوون لەم جووڵە جەماوەریە ، توانیان بەیەکجاری ڕژێمی پاشایاتی بڕوخێنن و بەمجۆرە (ماویەکان) توانیان ڕێکەوتنامەیەکی بەرفراوانی ئاشتی لەگەڵ سەرانی حوکومەتدا ئیمزا بکەن و هێزەچەکداریەکان تێکەڵ بە سوپای فەرمی نیپاڵ کرد و وە بوون بە بەشێک لە سیستەمی حوکومڕانی وڵات، بەڵام سەرباری بوونی

ئەم هەلومەرجە شۆڕشگێڕانەیە و گۆڕینی ڕژێمی پاشایەتی، هەلومەرجی خۆیی(ذاتی) کرێکاران و چینە چەوساوەکان و سیاسەتی کۆمۆنیستی پڕۆلیتاریای شۆڕشگێڕ ئامادە نە بوو بۆ ڕووخاندنی یەکجارەکی سەرمایەداری لە نیپاڵ، کە بە ئەڵقەیەکی گرنگی بەستنەوەی سەرمایەداری لە چین و هندستان دائەنرێت، لە لایەکی ترەوە جیهانبینی دیمۆکراتیزمی بۆرژوایی و ڕیفۆرمیستە ماوی و ستالینیەکان بەتەواوی لەسەر ئاستی ناوچەکەو جیهان ڕیسوابوون وڕیزبەندی سیاسی و فکری خۆیان دژ بە خەباتی چینایەتی کرێکاران و چەوساوەکان ئاشکرا کرد .
بەڵام دوای ئەوە لە ساڵی 2009 دا ماویەکان ناوی پارتەکەیان گۆڕی بۆ (پارتی کۆمۆنیستی نیپاڵ – ناوەندی ماویستەکان-(CPN (Maoist .Centre
دوای ئەم گۆڕانکاریانە قۆناغێکی تازەی یەکگرتن و هاوپەیمانیەتی لە نێوان ئەو دوو پارتە گەورەیەدا هاتە پێش و ئەوکاتە لە ساڵی 2018 دا پارتی (CPN (UML بەسەرۆکایەتی ک. پ. آولی، و پارتی (CPN Maoist Centre) بە سەرۆکایەتی پراشاندا، وە لە ئەنجامی ئەم هاوپەیمانی و یەکگرتنەدا توانیان لە هەڵبژاردنە پەرلەمانیەکانی وڵاتدا سەرکەوتن بەدەستبهێنن، و بەیەکەوە پارتێکی نوێ لەژێر ناوی (پارتی کۆمۆنیستی یەکگرتووی نیپاڵ -(CPN (Unified بنیات بنێن بەمەبەستی کۆتایی هێنان بە دووبەرەکی سیاسی و پێکهێنانی پارتێکی سیاسی یەکگرتووی خاوەن توانا.
بەڵام هێندەی نەخایاند ئەوبوو لە ساڵی 2021 دا، بەهۆی کێشەی دابەشکردنی پۆستە حوکومیەکان وە قەوارەی دەسەڵاتیان بە پێچەوانەی ئەو بەیاڕانەی کە پێشتر لەسەری ڕێککەوتبوون، ئەم یەکگرتنەی نێوان دوو پارتەکە هەڵوەشایەوە، جارێکیتر هەریەک لە آوڵی و پڕاشاندا پارتە سەرەتایەکەی خۆیان بەهەمان ناوەکانی پێشووی خۆیان سەرلەنوێ زیندوکردەوە.

خەباتی چەکداری و پارلەمانتاریزم

وە تا ئێستاش ئەم دوو پارتە گەورەو سەرەکیە لە نیپاڵ لە بازنەیەکی داخراوی ململانێ و یەکگرتنەوەو هاوپەیمانیەتی وجیهانبینی خەباتی چەکداری و سازش و دانوساندن و بەشداریکردن لە دەسەڵاتی پارلەمانتاریزمی بۆرژوازیانەدا ئەژین و ماونەتەوە، چ لە نێوان خۆیاندا چ لەگەڵ (پارتی کۆنگرەی میللی) ، کە خۆی لە خۆیدا بوونەتە هێشتنەوەی ئاسۆیەکی ئاڵۆزو نادیار و پڕ لە ئاشوبی سیاسی لە و وڵاتەدا، وە بوونەتە مایەی چەواشە کاری و بەلاڕێدابردنی خەباتی دروستی چینایەتی لەو ناوچەیەدا.

بازنەی داخراوی سیستەمی هەڵبژارنی بۆرژوازیی پارلەمانی، هێشتا گەورەترین کۆڵەکە و ئامرازی خۆشباوەڕی وسیاسەتی چەواشەکارانەی بزووتنەوە سیاسیەکانی چەپی ڕیفۆرمیست و پۆپۆلیستیە شەعبەویەکانی سەر بە ئۆردوگای ماوتسی تۆنگ و ستالینییەکان وهەروەها چەپە ڕیفۆرمیستیە کرێکاریەکانی تر کە سەر بە ئۆردوگای سۆسیال دیمۆکراسی وڵاتانی ڕۆژئاوان، هەر هەموویان بوونەتە کۆسپ وتەگەرەو ئامرازی فریودان و بەلاڕێدابردنی ناڕەزایەتیە کرێکاری و جەماوەریەکان لە نیپاڵ و وڵاتانی دراوسێ و بگرە جیهانیش، وە ئەم جارەش دیمۆکراتیزمی بۆرژوایی و چەپی ڕیفۆرمیستی ئەم پارتانە لە نیپاڵ شکستی خۆیان لە بەڕێوەبردنی وڵاتدا سەلماند ، وە دەریانخست کە هیچکاتێک ئەوان دۆستی چینە چەوساوەکان نین ونا توانن وەک ئاڵتەرناتیقی □استەقینەی حاکمیەتی سیاسی چینی کرێکارو چەوساوەکانی نیپاڵ و ناوچەکە ڕۆڵ بگێڕن.

هەروەها سیاسەتی خەباتی چریکی و گەریلایی جوتیارانی ماویەکان وە جیڤارایستیەکان کە لەسەر بنەمای تێڕوانینی ڕزگارکردنی بۆرژوازی نیشتمانی و ئازادی کەڵەکەو جووڵەی سەرمایەی خۆمال□ی، ک□ ل□ ژ□ر

ناوی (خەباتی ڕزگاری نیشتمانی) دا بەڕێوە چوەوە درێژەی هەیە هەمیشە قازانجی بۆرژوازی نیشتمانی و پاڕلەمانتاریزمی بۆرژوایی بە پێشمەرجی سەرەکی وەرگرتووە، وە بزووتنەوەی کرێکاران وجوتیارانیان بە شێوەی جۆراو جۆر سەرکوت وفریودراون وە خەباتی ئەوانیان بەلا□دا بردوە، بۆ نموونە سەندیکای کۆنفێدرالیەی سەندیکای مەزنی ANTUFE- R سەر بە پارتی (CPN-M) ماویەکانە ، وهەمیشە لە ژێر هەڕەشەو بڕیاڕەکانی ئەواندا کاریان کردووەو کرێکارانیان لە چوارچێوەی سیاسەتەکانی خۆیاندا شەتەکداوە، کە لە دوا ئەنجامدا سیاسەتەکانیان بەدژی بەرژەوەندی خەباتی چینایەتی کرێکاران وە جوتیارانی چەوساوە و هەژارانی گوندەکان شکاوەتەوە، وە هەر هەموو ئەم سیاسەتە سازشکارانەیەش لە ژێر ناوی پاراستنی یەک ڕیزی خەباتی نیشتمانی بردۆتە پێشەوە.

پارتە ماویەکان بەهەمان چەشنی ئ□و تەیەی مارکس کە ئەڵێت (جوتیار تەنها سنووری دەوروپشتی لووتی خۆی ئەبینێت ، لە کاتی کێڵانی زەویەکەیدا) ! ، ئەوانیش سنووری نێونەتەوەیی خەباتی چینایەتی پڕۆلیتاریا نابینن و لە چوارچێوەیەکی تەسکی ڕیفۆرمیستی بۆرژوازیانەدا، کە لە سنووری دامێنی چیاکانی نیپاڵ وە بەشداریکردن لە هەڵبژاردنەکانی حوکومەتی وڵاتی نیپاڵدا تێنا پەڕێت.

ئەنجامگیریەکان وئاڕاستەی خەباتی چینایەتی بزاڤە جۆر بەجۆرەکانی (نەوەیZ)

ڕووداەکانی ئەم دوای□ی نیپاڵ، وەک سەرەتایەک و بەشێک لە شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی دژ بە گەندەڵی و بێکاری و چاوچنۆکی حاکمان و کاربەدەستانی دەوڵەت و چاوچنۆکی سەرمایەدارانی ناوخۆیی و گرانی و

ڕیسوابوونی سیاسەتی ڕیفۆرمیستانەی پارت و ڕێکخراوە کۆمۆنیست و چەپە جۆر بەجۆرەکان لەسەر ئاستێکی بەرفراوانی ناوخۆیی و جیهانی، پاڵنەرێکی سەرەکی بوون بۆهەڵسانێکی شۆڕشگێڕا نەی لەم چەشنە.

نەوەی (Z) سەرقافڵەی ئەم خرۆشانە شۆڕشگێڕا نەیە بووە ، نەک لە نیپاڵ بەتەنها بەڵکە لە بنگلادش و سریلانکا و کینیاو مەغریب و پێشتریش لە عێراق، بێگومان ئەم خرۆشانە جەماوەریە شۆڕشگێڕا نە بەتەنها لە چوارچێوەی ئەم و ئەو وڵا تاندا نام□ن□ن□وە و درێژەشی ئەبێت بەهۆی قەیرانی ئابوری وسیاسەتی سەرکوتگەرانەو داگیرکاری ئیمپریالیستی و بەکرێگیراوی بۆرژوا خۆمال□ی□کان و هەڵپەی کەڵەکەی سەرمایەو چەوساندنەوەی هەرچی زیاتری جەماوەرێکی ملیۆنی لە کرێکاران و توێژە چەوساوەکانی تر.

ک□ پیکردنەوەی ئەمجۆرە لە خەباتیک کە پشت بە تۆڕەکۆمەڵایەتیەکان و بەرنامە دیجیتال□ی□کانی تری وەک دیسکۆرد و جۆرەکانی تر، بوونەتە دەروازەیەکی نوێی و سیمایەکی پەیوەند□ی□ کۆمەڵایەتیەکان وئامرازێکی ڕێکخستنی شۆڕش و ڕاپەڕینەکانی سەردەمی گڵۆبال□یزمی سەرمایەداری لەسەر ئاستی جیهان .

بێگومان بەرنامە دیجیتال□ی□کان و تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان وەک ئامرازێکی بەرهەمهێنان و سەرکوتگەری سەرمایەداری نوێ، لە ژێر کۆنتڕۆڵ و چاودێری و کۆنتڕۆڵی خودی ئیمپریالیستەکان و بورژوا ناوخۆییەکانداین□، ه□ر ب□ی□ خال□ی وەرچەرخانی سەرەکی کە پێویستە بەسەر ئەم شۆڕشانەدا بێت، ئەوەیە کە جەماوەری ڕاپەڕیوی لاوان و چینە چەوساوەکان، پێویستە بگەڕێنەوە بۆ سەر بنەما واقیعیەکانی پەیوەند□ی□ کۆمەڵایەتیەکانی خۆیان لەسەر زەوی وە کۆڕو کۆمەڵ وڕێکخراوە خۆجێەکانی خۆیان لەسەر بەرپاکردنی شۆڕش تاوتوێ بکەن، نەک بەتەنها لەناو بەرنامە دیجیتال□ی و تۆڕە کۆمەڵایەتیەکاندا، وە ئامادەسازی بۆ پێکهن□انی پارتی سیاسی شۆڕشگێڕی چینایەتی پڕۆلیتاریا لەسەر ڕۆشنایی میتۆدی دیالێکتیکیانەی مارکس وبەسوود وەرگرتن لە ئەزموونی خەباتی فکری و سیاسی لێنین.

شۆڕشی تەکنۆلۆجیای سەردەم هێندەی تر مرۆڤی کارگەر و تێکۆشەرانی لە جیهانی واقیعی و زیندووی خۆیان دادب□یوەو، توشی نامۆبوونێکی بێوێنەی کردون.

ئەوان ئەگەر لە چوارچێوەی ڕێکخراوبوونێکی کاتی و ڕووکەشیدا هەڵسوکەوت بکەن لە ڕێگەی تۆڕە کۆمەڵایەتیەکانەوە، بە واتای ئەوە دێت کە مامەڵە لە گەڵ جیهانێکی گریمانەیی (ئیفتراضی) ئەکەن، کە ناتوانێت جێگیر بێت ودرێژەی هەبێت، بەمجۆرە شۆڕشی دیجیتال□یزم وەک هەر ئامرازێکی تری سەرکوتگەرانە کار لەسەر هێشتنەوەی ناڕەزایەتیەکان ئەکەن کە لە مەودایەکی دیاریکراوو داخراودا نەچن

بەولاوە، کە خودی بۆرژوازی جیهانی لە پێناو بەتاڵکردنەوەی ئەو هەلومەرجە شۆڕشگێڕانەیە سوودیان لێئەبینێت، وەک بەشێک لە بردنە پێشەوەی سیاسەتی چەواشەکارانەی لیبڕاڵیزمی جیهانی کە بریتییە لە ئەفسانەی درۆزنانەی (ئازادی بیرو ڕاو ڕەخنەگرتن) ! کە لە چوارچێوەی یاسا و ڕێسای دەسەڵاتدارییەتی سیستەمی سەرمایەداری جیهانیدا ئەیانهێڵتەوە.

تێکشکانی دامودەزگاکانی دەوڵەت و سوتاندنی پارلەمانە سەرکوتگەرو بەدناوەکەی دەسەڵاتدارانی بۆرژوازی لە نیپاڵ و شوێنەکانی تر، وە ناچارکردنی دەستکێشانەوەی سەرۆک وەزیران و کاربەدەستانی ترلە کارەکانیان، هەنگاوێکی گرنگی مەشخەڵی پێشەوەی چوونە ئامادەیی پرۆلیتاریای شۆڕشگێڕی نیپاڵ و سریلانکا و بەنگلادش و شوێنەکانی ترە، بەرەو ڕووخاندنی تەواوی بنەماکانی دەسەڵاتدارییەتی سەرمایەداری.

بەڵام ئەمە تەنها هەنگاوێکە لە ڕاستای شۆڕشێکی مەزنتردا، وە ناکرێت بە کەم بگیرێت بەتایبەت لە شوێنێکی وەک نیپاڵ و سریلانکاو بنگلادش کە ڕەنگە بەدوای خۆیدا پڕۆلیتاریای هندستان و چین و پاکستان بهێنێتە سەر سکۆی ئامادەکاری پێکهێنانی پارتی مارکسیستی پڕۆلیتاری لەو ناوچانەدا، هەروەک لێنین ئەڵێت:(هەرکەسێک چاوەڕوانی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی "پاک" بێت، هەرگیز بە بینینی ناژی، کەسێکی ئاوا کە باسی شۆڕش دەکات لەوە تێناگات کە شۆڕش چییە.) [٧]

بزاقی تەشرینی (نەوەی Z) ی ساڵی 2019 لە عێراق

لە پەیوەند بە عێراق وهەرێمەوە، یەکێکی تر لە نمونەو جۆری ئەو خەباتانەی کە لاوانی (نەوەیZ) لە نیپاڵ و شوێنەکانی تری جیهان کە پێی هەستاون، بریتییە لە ڕاپەڕینی تەشرینی ساڵی 2019 لە بەغداو شارەکانی ناوەڕاست و باشوری عێراق، کە ئەو کاتە ئەزموونێکی

شۆڕشگێڕانەی لەم چەشنەیان نمایش کرد، بەڵام بەهۆی نەبوونی پارتی پێشڕەوی شۆڕشگێڕی ئەم قۆناغەی سەرمایەداری، وە زاڵبوونی مەیلی ڕیفۆرمیستانەو لیبڕاڵی و مەزهەبی و میللی نیشتمانپەروەری لەناو ڕیزەکانیاندا، نەتوانرا ئاڕاستەی ئەم ڕاپەڕینە شۆڕشگێڕانەیە بەرەو ڕوخاندنی سیستەمی سەرمایەداری و دەسەڵاتداریەتی بۆرژواکان لە عێراق و ناوچەکە.

تێکۆشەرانی سەربەخۆی مارکسیستی لە بەغداو ناوچەکانی تری عێراق، نابێت چیتر بێدەربەستی و خۆشباوەڕیەک نیشانبدەن لەبەرامبەر هەلومەرجێکی لەو چەشنەدا کە کرێکاران و چەوساوەکانی عێراق و لەوانەش هەرێم پێویستیان بە ئامرازی سیاسی شۆڕشگێڕانەی خۆیان هەیە، لە پێناو دژایەتی و ڕیسواکردنی مێژووی حاکمیەتی دەسەڵاتداریەتی لە عێراق وە هەرێم وحیزبە قەومی و لیبڕالی و ئیسلامیەکان و میلیشیا شیعەکان و تەواوی پاکێجی سیاسی چەپە ڕیفۆرمیستە جۆر بەجۆرەکانی ئەو ناوچەیە.

یەکێک لە دەستەخوشکەکانی پارتە کۆمۆنیستیەکانی نیپاڵ، بریتیە لە حیزبی شیوعی عێراقی لەڕوی مەیلی ڕیفۆرمیستی شەعبەوییەوە، کە هەمیشە سات و سەودای لەگەڵ دەسەڵاتدارانی عێراق کردوە و بگرە بەشێکیش بوون لەم دەسەڵاتە کۆنەپەرستانەیە وە گەندەڵی خۆیان لە گۆڕەپانی سیاسی عێراقیدا هەر لە سەرەتای دروستبوونیانەوە وەک مەیلێکی ڕیفۆرمیستی شەعبەوی کۆمنتەرنی ستالینی نیشانداوە.

هەروەها تەواوی ئەو تاقم و ڕێکخراوە وردەبۆرژوازیانەی تر کە بەناوی پارتەکانی (کۆمۆنیزمی کرێکاری) یەوە کار ئەکەن وەک نمایەندەی مەیلێکی ڕیفۆرمیستی کرێکاری سەر بە ئۆردوگای سۆسیال دیمۆکراسی وڵاتانی ڕۆژئاوا.

گەشەی سەرمایەداری و پەرەسەندنی خەباتی پڕۆلیتاریا لە هەرێم و ناوچەکانی ناوەڕاست و باشووری عێراق، ناوەڕۆکی ووردەبۆرژوازیانەی هەموو ئەم پارت و ڕێکخراوانەی خستەڕوو، وە شانبەشانی (ح.ش) ڕیزبەندی چینایەتی خۆیان لە گەڵ بەرژەوەندیەکانی بۆرژوا-کۆمبرادۆرەکانی عێراق و هەڵبژاردنەکانی پارلەمانی عێراق نیشانداوە، بەتایبەت ئەودوو بەشەی کە پەیوەندیان بە کوردستان وعێراقەوە هەیە.

چونکە بەرنامەی فکری وسیاسی هەردووئەم مەیلە ڕیفۆرمیستیە وئەم جۆرە لە (کۆمۆنیزم) بریتیە لە کۆمۆنیزمێکی بۆرژوازیانە و ڕیفۆرمستانە، ئیتر چ مەیلی شەعبەوی کۆمنتەرنی ستالینی بێت ، یان مەیلی ڕیفۆرمیستی کرێکاری بێت، کە هەردووکیان باوەڕیان بە بنیاتنانی سۆسیالیزمێکی بۆرژوازیانە هەیە لە ژێر چاودێری مۆدێرنیزمی نەتەوە یەکگرتووەکان وەک ڕێکخراوێکی ئیمپریالیستی

جیهانی.
پارلەمـــان و پاڵەمانتـــاریزم لانەو قەڵــای نیشتمــان پەروەری بۆرژواکانە بەشداریکردن لە پڕۆسەی هەڵبژاردنی پارلەمانی 2025 دا، خۆی لە خۆیـدا نیشانـدەری ئـاشکرا بـونی نـاوەرۆکی چینـایەتی وردە بۆرژوازیانەی ئەم جۆرە حیزبانەیە لەسەر ئاستێکی فراوانتردا، وە بوون بە ئامرازێکی تەواوکەری سووکایەتی بە ژنان وکچان کە لە نـاو دەسـەڵاتداریەتی پارلەمـانی عێراقیـدا وەک عـورف و یاسـای جەعفەریە مەزهەبیەکان پیادە ئەکرێن.
ژنـان و کچـانێک کە بەشـداری لەم هەڵبژاردنـانەدا ئەکەن وخۆیـان کاندید کردووە لە پێناو ئیمتیازاتی شەخسی خۆیان، هیچی تر نین بێجگە لە کەسـانێکی گـومڕاو وسـەرلێشواو و بـوون بە پـاشکۆی دەسەڵاتداریەتی پیاوسالاری کۆلە ناو پەرلەمان و یاساکانی عێراق و هەرەمـدا پیـادە ئەکرێن،و هەرچـی زیـاتر زنجیرەکـانی کۆیلیەتـی وسووکایەتی بە کچان و ژنان پتەوتر ئەکەن.
هەروەها بەشداریکردن لە هەڵبژاردنێکی لەم جۆرەدا لە ژێر ناوی (مارکسیسـت) بـوونەوە، جۆرێکە لە ئۆپۆرتۆنیزمـی بێشەرمـانەی خیانەتکارانەی جیهانی وردە بۆرژواکان کە پێشتریش هەمیشە بەناوی (سۆسیالیزم و کۆمۆنیزمەوە) لە شوێنەکانی تری جیهان یپیادەکراوە.
هەر بیانوویەک بۆ بەشداریکردن لەم هەڵبژاردنەدا لە هەلومەرجێکی وەک ئێستای خەباتی ڕێکخراوی پڕۆلیتاریا کە لە دەرەوەی پەرلەمانی بۆرژواکاندا لە ئارادا نیە ، جۆرێکە لە هەڵوێستێکی خیانەتکارانەو وکڕنوشێک وسەردانەواندنێکی موریدانەی بۆرژوا ئاساییانەیە، کە دژ بە بەرژەوەنـدی چینـایەتی کرێکـاران و چەوساوەکـانە، هەروەهـا بەراوردکرنی هەلومەرجی پارتی بەلشەفی و تێزەکانی لێنین سەبارەت بە بەشـداریکردن لە هەڵبژاردنەکـانی بۆرژوازیـدا ، لەگەڵ هەلومەرجێکی ئابووری و سیاسی و بەتایبەت بەراوردکرنی مەیلێکی ڕیفۆرمیستی شەعبەوی ستالینی یان مەیلێکی ڕیفۆرمیستی کرێکاری لەگەڵ پـارتێکی شۆڕشگێڕی بەلشەفـی بەسـەرۆکایەتی لێنیـن، کـارێکی بێهودەو بیانوویەکی شەرمەونانەیە بۆ داخزانی یەکجارەکی وعەمەلی ئەوانە بۆ ناو دامودەزگایەکی سەرکوتگەری چینە چەوساوەکانی عێراق و پەرلەمـانە کۆنەپەرسـتەکەیان، ئەویــش تەنهـا و تەنهـا لەبەر پاراستنی ئارامی ژیان و چالاکی سیاسی وردەبۆرژوازیانەی خۆیانە لەناوچوار چێوەی ئەم سیستەم ودەسەڵاتە نەگریسە قەومی و میللی و مەزهەبیە سەرتاپا کۆنەپەرستانەیدا، وە ئەوان بەمجۆرە و بە کردەوە ڕایانگەیاند و سەلماندیان کە لەشکری دژە شۆڕشی پڕۆلیتاریان کە ڕەنگە لە داهاتوویەکی تردا جێگە بە دەسەڵاتداریەتی بۆرژوازی لە عێراق و ناوچەکە لەق بکات.

وە بوون بە نموونەیەکی نوێی تر لە ڕیزی ئەو پارت و چەپە ڕیفۆرمیست و گەندەڵ و دژ بە شۆڕشەی کە لە نیپاڵ و وڵاتانی تردا بوونیان هەیە، کە بەدرێژایی چەندین ساڵە وەک جەللادی پرۆلیتاریا بەرپرسیاریەتی گەورەیان لە چەواشەکارن و بەلاڕێدابردنی خەباتی پرۆلیتاریا لە ئەستۆ گرتووە .

صابر.م
٢٠٢٥ / ١١ / ٥

-________________________

[٦] https://en.wikipedia.org/wiki/Gangalal_Shrestha

[٧] https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1916/jul/x01.htm

---

لە ستایشی (نەمنی)دا.. عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا

(ئەوی دەیبینن.. من نیم)

کاتێک کەسێک زۆر بیر لە خۆی دەکاتەوە، بیر لە خۆی ناکاتەوە بەو مانایەی کە ئیگۆیەکی گەورەی هەیە، بەڵکە دەشێ وەك (ئەویدیکە) بیر لەخۆی بکاتەوە! چوونکە مەرج نییە هەمیشە ئیگۆ وێنەیەکی خۆ بەگەورەزان و نەرگزی هەڵگرتبێ... دەشێ (نەمنی) بێ، یان بەشێ

چەپێنراو و خۆشەویستەکەی ئیگۆ ئەویدیکەی جیاواز بە (من ئەویدیکەم وەك خۆم، خۆش دەوێ)…
بیرکردنەوە لە پرسی ئەویدیکە (الغیریة) دەمانباتەوە بۆ قسەکردن لەسەر خود (الذات)ی خۆنەویست؛ بەو قسانەش کەی ئەو گفتوگۆیانە فەرامۆش دەکەم، کە لە بارەی (من) وەك: (کەس، ئیگۆیزم، سوبێکت) و (ڕۆح، عەقڵ، فیکر) و (زمان) کراون و تەنها ئەوە دەڵێم، کە جیاوازی نێوان (من) و (خود) ئەوەیە: کاتێک کە (من) بەپێی دیدگا ئازادەکانی خۆی (نەك غەریزەکانی مەگەل) شوێنی خۆی بونیاد دەنێت، ئەوە پێی دەڵێن (خود)ی هۆشیار! خودی بناس بە هاوکاریی ئەویدیکەی جیاواز، ژیان دادەهێنێ… ئەگەرچی پەیوەندی نێوان من و ئەویدیکە پەیوەندییەکی ئاڵۆز و فرەلایەنە و پێویستی بەشیکردنەوە و وردەکاری زۆر هەیە، بەڵام ئەمڕۆ لەسەردەمی تەکنەلۆژیادا سوبێکت دووچاری شلەکی ئازادی بووە…
لە شیعری (نەمنی)دا (مەولود ئیبراهیم حەسەن)ی شاعیر چەمکی نەمنی وەک نوێنەرێکی خۆنەویست و ئازادی تاکگەرا بەکارهێناوە؛ لەوێشەوە هەموو شتێکی بە (خودی هۆشیاری- دیکارتی) و دەرکەوتنی ماهیەتی- ئەویدیکە گەڕاندۆتەوە! شاعیر چەمکی نەمنی وەك ڕێبەری خۆنەویستی و بەرپرسیاری ئازادی بەکارهێناوە، کە ئامانجی یارمەتیدانی ئەویدیکەیە بۆ ڕزگاربوون لەو وەهمانەی کە ئیگۆی خۆبەگەورەزان درووستی دەکات؛ چەمکی نەمنی وەك گەیشتن بە حاڵەتێک لە ئاشتی ناوەوە و هۆشیاری ڕاستەقینە بەکارهێناوە؛ چوونکە بەرپرسیارێتی هەڵبژاردنی ئازادی ڕاستەقینە و ئاشتبوونەوە لەگەڵ ناخ کاتێک دەست پێدەکات، کە تێدەگەیت ئیگۆ تەنها تۆ نیت؛ بەڵکە ئەویدیکەیە!
کەواتە ئاشتەوایی و سەربەخۆیی ئەو سیستمەیە کە (مەولود ئیبراهیم حەسەن) داهێنانەکانی ڕووداوی بوونی نەمنی لەڕێگای زمانەوە لەسەر بونیادناوە؛ (زمان) لە ڕووداوی بوونی نەمنیدا وەک چرکەساتی سەرهەڵدانی گوتارێکی (وجودی) جێگیر و تەکمە خۆی دەنوێنێ… بەڕای من ئەوەی ڕێگا بە شاعیر خۆش دەکات دەروازەیەکی نوێ لەبەردەم زانستی مۆدێرنی زماندا بکاتەوە، درککردنی هەوڵە پێشینەکانی شیکاری دەروونی (زیگمۆند فرۆید)ە، لە بارەی چارەکردنی نەخۆش لەڕێگای دەربڕینی ناخ بە ئازادییەوە … بەو مانایەش وەك شاعیرێك، پەنا بە یاساکانی دەروونشیکاری فرۆید دەبات و لە درککردنی ئەو ڕێگایەوە وادەکات (نەمنی) بە ئازادی قسەی خۆی بکات، بەو مانایە نەمنی شیعری، لەلایەك بە ئازادی خۆی دەردەبڕێ و لەلایەکی دیکە بەشێوەی واتای بوونی (هایدگەریی) بوونی شاراوە دەکاتە بینراو و نهێنییەکان ئاشکرا دەکات… لەوێشەوە (من و کێشەکانی منی چەپێنراو) لە ڕووداوێکی بوونگەرییانەدا (نەمنی) وەك کردنەوەی

(شوێنی خودی بناس) و (بنەماکانی زمان) وەك شیعر لە دەروونشیکاری تەدەپەڕێنن و لە گوتارێکی تەکمەی ئازادانەی شیعریدا خۆی بەیان دەکات، وەك ڕووداوێکی بوونگەرانە دەڵێت:-

بە دەنگیم
دەمامکەکە
شیتەم دەشارێتەوە
شێتیم
دەمامکەکە
تاوانباریم دەشارێتەوە
تاوانباریم
کرمەکە جەرگم دەخوا
ئەوی دەیبینن.. من نیم .

منی شلۆك

شێوازی شلۆك (السیولة) چەمکێکی کۆمەڵناسی پێوەندی (زیگمۆنت باومەن)ە؛ شێوازی شلۆك: بارێکە لە بەرەنجامی گۆڕانکارییە خێراکانی سەردەمی گلۆبالیزم و شۆڕشی ئەلیکترۆنییەوە ڕوو دەدەن؛ ڕۆشنبیری شلۆکیش هەموو شێوە و ماناکانی ڕۆشنبیری تەکمە و چەسپاو دەگۆڕێت؛ لە ڕۆشنبیریی شلۆکدا، دەشێ لە هەموو چرکەساتێکدا بەها و باوەڕ و پێوەرە کۆمەڵایەتییەکان و ئەخلاق و ڕەفتاری تاک بگۆڕدرێن! لەبەرەوە لەو نووسینەدا دەمەوێ (ڕۆشنبیری تەکمە) و (سوبژەکت) لە ڕووداوی (نەمنی)ی شاعیر و (نەمنی)ی شاعیریش لە (منی شلۆك) گۆڕانێ بکەم و لەسەر ئاستی شێوازی شلۆکەکانی (زیگمۆنت باومەن) وەك توانەوەی شێوە و ماناکانی (من) و لەڕێگای گەڕانکاری بەردەوامەوە، کە هیچ سنوورێك ناس ناکات و هیچ ئامانجێکی دیاریکراویشی لەخۆ نەگرتووە، هەوڵی خوێندنەوەی ڕووداوی بوونی (نەمنی) شاعیر بدەم!

کەواتە ئەوەی دەتوانین وەك شیکاری دەروونی لەڕێگای دەربڕینی ئازادانە بیبینین، جیابووەتەوە یان دابڕاوە لەوەی کە دەبێت وەك ڕووداوی بوونی شیعری بیخوێنینەوە؛ لە هەموو ئەو بەدواچوونەشدا (زیگمۆنت باومەن) لە کتێبی (مۆدێرنەی شلۆك) وای دەبینێت کە: بەرخۆری لە کاڵای ماددییەوە هەنگاوی بەرەو بەرخۆری لە هەست و سۆز و پەیوەندییە مرۆیی و تەکنەلۆژییەکان ناوە؛ بەو مانایەش ڕۆشنبیری تەکمە و چەسپاو هەنگاوی بەرەو ڕۆشنبیری شلۆك ناوە؛ قسەکردنی ئازادانەی فرەیدی هەنگاوی بەرەو ڕووداوی بوونگەرایی هایدگەر ناوە…

هەڵبەتە لە ڕۆشنبیری شلۆکدا (خۆشەویستی و کەوتنە داوی

خۆشەویستی) بەتە ئەزموون و توانست، ئەزموونەكانیش بوونەتە ڕاهێنان! دەمەوێ بەڵام بەو مانایە (منی شلۆك) دەتوانێت هەمان ڕستە (ئەوەی دەیبینن.. من نیم) وەك ئەزموون بە گۆڕانكاری جۆراوجۆرەوە بەكار بهێنێت، یان بە بەرنامە لە دەرگای (تاقیكردنەوەی خۆشەویستی) ڕۆشنبیریی تۆكمە و چەسپاو بدات و بەردەوام ئەزموونێكی دیكە لە كەسێكی دیكەدا بە مەبەستی جیاوازی و لوتكەی چێژ و خۆشی بەسەربردن… تاقیبكاتەوە!

لە كۆمەڵگای بەكاربەردا كاڵاكان زوو بەرهەمدەهێنرێن و زوو تەواو دەبێن؛ واتە سوبێكت هەمیشە لە خاڵی سفردایە! لە خاڵی سفری ئازادیدا، زانیاری پێش كۆكردنەوەی زانیاریی دەكەوێت؛ خێرایی پێش كاردانەوە و وەڵامدانەوە؛ ڕۆشنبیریی شلۆك پێش ڕۆشنبیریی تۆكمە و چەسپاو؛ ئازادی تەكنەلۆژی پێش بوونی ڕەسەن… لێرەوە لە خوێندنەوەی ڕووداوی (نەمنی) شاعیردا دەمەوێ نەمنی و منی شلۆك بەهۆی شۆڕشی زانیارییەكان و گۆڕانكاری خێرای كۆمەڵگای تەكنەلۆژی و پلەی سفری ئازادی و پەیوەندییە دیجیتاڵییەكانەوە، لەیەكنزیك بكەمەوە؛ بەو سیفەتانەی كە (نەمنی) شیعری و (منی شلۆك)ی تەكنەلۆژی هەڵیانگرتووە.

ئیگۆ لە كۆمەڵگای تەكنەلۆژیدا گەورەترین وەهمی ئازادییە، ئیگۆ ناسنامەی ڕاستەقینە نییە! تەنها پێكهاتەیەكی دەروونییە كە لەسەر بنەمای ترس، ئارەزوو و پابەندبوون و پلەی سفری ئازادی دامەزراوە! بەڵام ئیگۆ هەرچەندە هۆشیار بیت، كەمتر پێویستی بە بەرگریكردن دەبێت؛ ڕاستی پێویستی بە سەلماندن نییە، پێویستی بە ئازادی ڕاستەقینەیە، پێویستی بە سەلماندنی بوونە لەلایەن ئەویدیكەی جیاوازەوە… بۆیە لە شیعری (نەمنی)دا دەتوانین بڵێین هەمیشە ئازادی لە خستنەڕووی چەپێنراوەكانی ناوەوە دەرفەتێكی دیكە بە تێپەڕاندنی سنوورەكانی (نەمنی) تاقی دەكاتەوە: (ئەوەی دەیبینن.. من نیم.) ئەوەش وەك گوتمان هەر خۆنەویستی نییە، دەشێ قسەكردن بێ لە جیاوازی بوونی ئەویدیكە، بەڵام نەك بەو مانایەی كە ئەویدیكە ڕەنگدانەوەی من بێ، بەڵكوو بەو مانایەی كە ئەویدیكە نهێنییەكە و من ناتوانم خاوەندارێتی بوونی بكەم…

(ئیمانوێل لێڤیناس) لە كتێبی (كات و ئەویدیكە) پێیوایە كە ئەویدیكە بوونەوەرێك نییە، بەو شێوەیەی من دەمەوێت، بەكاری بهێنم یان لێكیبدەمەوە یان پرۆجێكتی بكەم، بەڵكوو بوونێكی ئازادە كە ڕووخساری داوایەكی ئەخلاقیی لێ دەكات؛ هەر بەو مانایەش منی ئازادی شاعیر لە ڕووداوی بوونی (نەمنی)دا گوزارشت لە ئەویدیكە دەكات؛ هەر بەو مانایەش هەڵبژاردنی ئازادی (نەمنی) بە پەیوەندی لەگەڵ بوونی ئەویدیكە دەپێورێت! پاش (ئەوەی دەیبینن..) ئیتر گەڕانەوەی

منی خۆنەویست (منی شاراوە) بۆ (نەمنی)ی شیعری، وەك حاڵەتێكی دەروونی نا، بەڵكە وەك پرسیارێكی بوونگەرانەی شیعری باسی جیهانی منی شلۆك دەكات…

جیهانی شلۆك

ئایا پرسیاری بوونگەرانەی (نەمنی) ڕەنگدانەوەی جیهانی (منی شلۆكە)ە، یان نهێنییەكە ناتوانم (وەك ڕووداو) خاوەندارێتی بكەم؟! دەشێ ل□ ن□و□ان كردەی (خاوەندارێتی نەكردن) و چەمكی (منی شلۆك)دا هاوتاییەك هەبێ، یان هاوتایەك ل□ ن□و□ان كاری شیعری وەك بابەتێكی جوان (كە چێژ تێیدا دەردەكەوێت) و ڕووداوی شیعری (كە بوون تێیدا دەردەكەوێت) هەبێ، بەڵام حاڵەتی دەروونی نەبێ…

لەوێوە دەڵێم جیهانی (منی شلۆك) نزیكە لە تەكنۆلۆژیا و ڕۆشنبیریی شلۆك و چێژ؛ بەڵام ڕووداوی (نەمنی) شیعری شوێنێكە لە ڕۆشنبیریی تۆكمە و ئەویدیكەی جیاواز و بوونگەرایی؛ واتە نەمنی شاعیر بە پەیوەندی لەگەڵ بوونی ئەویدیكە دەپێورێت؛ نەك چێژی تەكنۆلۆژی؛ بە پەیوەندی لەگەڵ مر□قایەتی دیاری دەكرێت، نەك سوپەرمانی نیچەیی؛ بە پەیوەندی لەگەڵ ڕووداوی بوون شوێنێك بونیاد دەنێت، نەك لەگەڵ ڕازاندنەوەی زمانی شیعری…

كاتێك شاعیر من لە خۆی دەردەهێنێ، ئەویدیكە دەبینێ؛ بەرپرسیارێتی منی شاعیر بەرانبەر بوونی ئەویدیكە سەرچاوەكانی لە هۆشیارییەوەیە، بەرپرسیارییەتی منی شاعیر بەرانبەر ڕووداوەكانی نەمنی سەرچاوەكانی لە هەڵبژاردنی ئازادییەدایە… بەكورتی ئازادی من شوێنی بوونی ئەویدیكەی جیاوازە، كە وەك شیعر ناتوانم لە ڕووداوی (نەمنی) تێیپەڕێنم؛ بەو مانایەش ئەوەی د□بیبنن.. من نیم، بەڵكە منی خۆنەویستە؛ شوێنی نەمنی ڕووداوی شیعری لە داخوازییە مر□قایەتییەكانەوە سەرچاوە دەگرێت؛ بەڵام ئەوەی ئەو جیهانە دروستكراوە ڕەخسێنراوەی ڕووداوی نەمنی بە منی شلۆك دەبەستێتەوە، لە داخوازییەكانی چێژ و هێزی سوپەرماندایە! چوونكە داخوازییەكانی ڕووداوی (نەمنی) خۆشەویستیی مرۆییە؛ داخوازییەكانی (منی شلۆك) خۆشەویستی تەكنۆلۆژییە؛ خۆشەویستی مرۆیی پەیوەندی بە بەخشینەوە دەكات؛ خۆشەویستی تەكنۆلۆژی پەیوەندی بە چەمكی زێدەییەكانەوە هەیە!

بە كورتی لێرەوە دەتوانم ب□□□م پ□یو□ندی ن□و□ان تەكنۆلۆژیا و منی شلۆك لە (پلەی سفری ئازادی، یان ئازادی وەك كەرستە) دروست دەبێت؛ نەك وەك دیاریكردنی پەیوەندی خۆشەویستی… (زیگمۆنت باومەن) لە كتێبی (خۆشەویستی شلۆك)دا پەیوەندی ن□و□ان تەكنۆلۆژیا و منی شلۆك ناو دەنێت (خۆشەویستی كەرەستەیی)؛ بەو مانایەش لە جیهانی

تەکنەلۆژیادا پەیوەندی خۆشەویستی بە بوونی ئەویدیکەی جیاواز لە پەیوەندییەوە بۆتە ئەزموون و توانست، ئەزموونەکان ژمارە و زۆرە ژمارەن؛ ژمارەکان بوونەتە کاڵا؛ پەیوەندییەکان بوونەتە پەیوەندی بەرژەوەندیخوازانە و کاتی؛ بەو مانایەش دیاریکردنی پەیوەندی خۆشەویستی تەکنەلۆژی بە لۆژیکی (ئابووری و بازرگانی) دەپێورێن، لەسەر بنەمای (زیان و قازانج)؛ یان ئەو خۆشەویستییە وەك (تاقیکردنەوەی خۆشەویستی) تەماشا دەکرێت! کەواتە ئەوەی لە پلەی سفری ئازادیدا دەیبینن، من نیم، بەڵکە ئەزموونەکی دیکەی منی شلۆکە و کەسەکی دیکە تاقیدەکاتەوە؛ واتە گۆڕینی بە کەسەکی دیکە!.
جیهانی منی شلۆك، جیهانی زۆرە تاقیکردنەوەیە، جیهانی زۆرە قازانج… جیهانی منی شلۆك لەسەر بنەمای ئابووری تەکنەلۆژی وەستاوە… بەڵام شوێنی نەمنی، شوێنی بەخشین و ڕێزگرتن… شوێنی ڕووداوەکانی نەمنی وێنە و بوونی ئەو بەخشینە ڕاستەقینەیە دەکێشێ کە (جۆرج باتای) لەسەر بنەمای-ئابووری هەتاوی- باسی دەکات؛ واتە: بەخشینەکی تاکلایەنانەی وزەی هەتاو بە بوونی ئەویدیکەی جیاواز؛ بەخشینی ئەو شتەی کە خۆت بە خاوەنی نازانیت، پشت بە مامەڵەکردن نابەستێت؛ هەتاو دەسووتێت و هێدی هێدی لە وزە (خۆشەویستی) بەڕادەکەیدا (مەستمان) دەکات، (ژیانمان پێدەبەخشێت)… بڕوانە: کتێبی (تیۆری ئایین) و: هاوار محەمەد، دەزگای ئایدیا، 2017، چ حەمدی- سلێمانی، ل122-123.
دەمەوێ بڵێم بوونی خۆشەویستی مرۆییانە وەك (تیشکی هەتاو) پشت بە مامەڵەکردن نابەستێ؛ پشتبەستن بە مامەڵەکردن، دەکەوێتە سەر سووکایەتیپێکردن (زیاتر قەرزبار کردن)! لە بەرانبەریشدا (تاقیکردنەوەی خۆشەویستی) تەکنەلۆژی پەیوەندی بە زۆرە قازانج و زۆرە مامەڵەکردندایە…
بێگوومان ئامادەیی بوونی خۆشەویستی لەسەر بنەمای (ئابووری هەتاوی) دەلالەت لە بەخشینی وزەی دەروونی و بەخشینی (خۆشەویستی) بە بەرانبەر دەکات… ئامادەیی خۆشەویستی لەسەر بنەمای (ئابووری تەکنەلۆژی) کاڵایە، قازانجە… یەکەمیان، بەردەوام بیر لە نرخ و شکۆی بوونی ئەویدیکەی جیاواز دەکاتەوە؛ دووەمیان، بیر له زۆرە سوود و ئاڵوگۆڕ و زۆرە بەرهەمهێنان و هەبوونی زۆرە دەستکەوت دەکاتەوە… یەکەمیان، هەمیشە خۆشەویستی وەك خاڵی سەرەتایی دەبینێ؛ دووەمیان، خۆشەویستی وەك کاڵا سەرف دەکات و لە پلەی سفردا (زۆرە-خۆشەویستی) تاقی دەکاتەوە؛ (ئالان بادیۆ) لە کتێبی (لە ستایشی خۆشەویستی)دا، دار التنویر، 2014، ترجمة: غادة الحلواني- لە بەشی (خۆشەویستی لە ژێر هەڕەشەدایە)؛ بە ناوی (خۆشەویستی ئازادانە)ی سەردەمی بەکاربردنی خۆشەویستی… دەڵێت: من پابەند نیم، من پابەند

نیم، واتە: خۆشەویستی لە پلەی سفردا! بەو مانایە دووەمیان، پلەی سفری خۆشەویستییە… کەواتە (ئەوەی دەیبینن.. من نیم) واتە دوور لە پلەی سفری خۆشەویستی دەلالەت لە بونیادنانی خۆشەویستی دەکات.

مۆدێرنەی شلۆك

لە دیدی (زیگمۆنت باومەن) کۆمەڵگای تەکنل□ژی دەلالەت لە توانەوەی پێکهاتە کۆمەڵایەتییە چەسپاوەکان و دامەزراوە تۆکمەکان دەکات؛ بە مانایەکی دیکە کۆمەڵگای تەکنل□ژی مۆدێرنەی شلۆکە و لەڕێگای گوزارەی تاکگەرایی و مەسرەفگەرایی جێگای بە گوزارەی هاوڵاتیبوون و □وداوەکانی بوونی ئەویدیکە، چۆل کردووە؛ لەڕێگای پەیوەندی هاوبەندییەوە جێگای بە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان تەنگ کردووە… لەوێشەوە (زیگمۆنت باومەن) ئاماژە بە لەرزۆکی و کەمخایەنی پەیوەندییە مرۆییەکان دەدات و دەڵێ پەیوەندییە مرۆییەکان، تا دێت زیاتر شلۆک و کەمخایەن و زوو تێپەڕ دەبن؛ شلۆکی پەیوەندییە مرۆییەکان، هەستی تاوانباربوونمان بۆ درووست دەکەن، هەرچۆنێک ئەو هەستە بخەینەڕوو، هەست بە تاوان دەکەین، هەرگیز ئەو پەیوەندییە هەستی بەکۆمەڵبوون درووست ناکات، بەڵکە وەك هاوبەندی ئەو کاتە کۆتایی دێت کە داواکاری و ئارەزووەکانی ئێمە جێبەجێ ناکات، ڕێک وەک کاڵایە… لە کۆمەڵگای بەکاربەردا کاڵاکان زوو بەرهەمدەهێنرێن و زوو زوو تەواو دەبن؛ لە کۆمەڵگای بەکاربەردا چێژ بۆتە بەشێک لە بەکاڵابردنی سوبێکت، چێژ بۆتە هۆکاری سەرەکی درووستکردنی پەیوەندیەکان…

تاوانباریم

کرمێکە جەرگم دەخوا

دەشێ پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان و هاوبەندی تەکنل□ژی ل□ نێوان منی خۆنەویست و کێشەکانی منی چەپێنراو لەو پرسیارە (نالۆژیکی/ لۆژیکی) یانەدا هەڵگرینەوە و بڵێین: خۆزگە (تاوانباریم) وەك کرمێك بە ئازادی جەرگی خواردم، لە دەرەوەی ئامێری بێ هەستی تەکنل□ژیاوە؛ ئەی (بێدەنگیم) کرمی نەبینراوی جەرگم بوو… چی بوو؟! ئەی چی دەبێت بەبێ دەنگی لەلایەکی جەرگم ڕێبکەم، یان گوێم لەدەنگی تاوانە شاراوەکانم بێ… بەڵام لە هەموو ئەوانەشدا ئەی چی دەبێت ئەگەر زەنگی چەێنراوەکانم لەبری زەنگی تەکنل□ژیا، س□اوی □وداوەکانی بوونی (نەمنی)ی بە پلەی سفری ئازادی (منی شلۆك) بگۆڕێتەوە؟!.

دەمەوێ بڵێم ئەو لێکۆڵینەوە قووڵەی (زیگمۆنت باومەن) لە بارەی مر□ق ل□ سەردەمی مۆدێرنیتە شلەکاندا پێشکەشی کردووە، ترسەکانی چیتر لە مەترسییە کۆنکرێتییەکان و کۆنتڕۆڵکراوەکاندا قەتیس نین،

بەڵکە گەڕاون بە دەخڵکی بەردەوامی دڵەڕاوکێ و نادڵنیایی… لەو قەسیدەیەشدا وەك ڕوونمانکردەوە (ترسی ڕووداوەکانی- نەمنی) چیتر لە هەڕەشەیەکی دیاریکراو و دوورەوە سەرچاوە ناگرێت، بەڵکە لە ناسکییەکی بێ مەودا و نزیکەوە هەڵقوڵاوە، کە خۆیان لە تایبەتمەندی دیجیتاڵی و مامەڵەی تەکنەلۆژی و مەترسییە ئابووری و ژینگەییەکانەوە تا ناسکی چاودێریکردنی ئەمنیی و دڵەڕاوکێ و نادڵنیایی هەڵدەگرنەوە… هەموو ئەوانەش وەك کۆمەڵێ زانیاری کۆڵەکەکراو و زیرەکی/ ژیری دەستکرد و ڕەفتاری بەکۆمەڵ لە قاڵب دراو شلتر دەردەکەوێت و لەوەوە هەموو سنوورەکانی مرۆڤایەتی بەزاندووە و لە هەموو شوێنێ بەشێوەی سوپەرمانی نیچەیی بڵاودەبێتەوە و بەردەوام دەگۆڕێت…

ئیتر ئەوە شوێنی کۆمەڵگای تۆکمە و چەسپاوە، کە جیهانی کۆمەڵگای ئەلکترۆنی بەرهەمهێناوە؛ ئەوە هاوبەندی تەکنەلۆژییە، کە مۆدێرنیتە شلەکانی لێکەوتەوە… کۆمەڵگایەکی بەرهەمهێناوە، کە لە ناسکی بەردەوامی ئامێرێ بە هەستەکاندا بژی… ئیتر پەیوەندی کۆمەڵایەتی ڕاستەقینە و دامەزراوەی سەقامگیر و دڵنیایی تۆکمە و دەروونشیکاری… ڕۆژیان ئاوابوو؛ ئیتر تاکەکان ڕووبەڕووی ترسی هەمیشە گەڕاو دەبنەوە! (زیگمۆنت باومەن) لە کتێبی (الخوف السائل)، ترجمة: حجاج أبو جبر- ط1، بیروت-2017. دەڵێت: مەترسییەکان چیتر تەنیا لە کارەساتە تەقلیدییەکاندا سنووردار ناکرێن، بەڵکە بوونەتە بێکاری شلۆك و داڕمانی بازاڕ و پیسبوونی ژینگە و گۆڕانی کەشوهەوا… جگە لە هەموو ئەوانەش (ترسی خەیاڵی) ترسی شەوە تاریکەکانی نادڵنیایی کە لەلایەن میدیا و سیاسەتەوە وەک ئامرازێک بۆ کۆنترۆڵکردن بەردەوام تووند و تووندتر دەکرێت؛ یان لەسەر بنەمای تاریکی نادڵنیایی کۆنترۆڵی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان دەکات و کۆمەڵگا دەخاتە دڵەڕاوکێی بەردەوامەوە.

عەبدولموتەڵیب عەبدوڵلا

هەولێر 29/9/2025

تێکدانی زمانی کوردی لە پڕۆگرامەکانی خوێندندا.. سەدیق سەعید ڕواندزی

پڕۆگرامەکانی خوێندن، وەك نێوەندێکی بنەڕەتی فێرکاری، ڕۆڵێکی هەرە گرنگ و کاریگەریان هەیە لە ڕێکخستنی زمان و بە ستانداربوونی، چونکە ئامرازیی فێرکردنی نەوەکانن. لەو سەنگەیەوە پڕۆگرامەکان لە ڕووی زمان و ڕێنووسەوە، دەبێ یەك شێوە بن و بە وردی پەیڕەو لە خاڵبەندی و لایەنی ڕێنووسی زمانەوە بکەن و زمانێکی ڕاست و دروست و بێ هەڵەیان تێدا بێت، کەچی بەداخەوە لە هەرێمی کوردستاندا، پڕۆگرامەکانی خوێندن لە بری ئەوەی ڕۆڵی بە ستانداربوونی زمان ببینن، بە جۆرێك لە جۆرەکان لە ڕێگەی ئەو گۆڕانکارییە نا فەرهەنگی و نا دەستووریانەی زمان کە ساڵانە بە ناوی نوێکردنەوە ئەنجام دەدرێن، ئەوەندەی تر زمانی کوردی دەشێوێنن و پەرتەوازەتری دەکەن. بۆ ئەمساڵی خوێندن، لە پڕۆگرامەکاندا پیتی (وو) بزوێنی درێژیان لاداوە. بێگومان ئەم پیتە، پیتێکی سەربەخۆیە و لە ڕیزبەندی هەفت پیتە بزوێنەکەیە و ئەو وشانەی ئەم پیتەیان تێدایە، بۆ نموونە: وەك (بوون، چوون، هەمووان، سەرکەوتوو، شاتوو، دووربین، مووچە، ڕوون، ڕوو، ڕووگە، هاتووچۆ) و گەلێك وشەی دیکەش، خۆیان لە بنچینەدا هەڵگری ئەو پیتەن و پیتەکە بەشێکە لە سرووشتی بوونی زمانییانەی وشەکە، نەك ئەوەی پیتێکی زیادکراو بێت، تاکو بتوانرێت لاببردرێت یان گۆڕانکاری تێدا بکرێت. گەر هەمان ئەم وشانە بە شێوەی (بو، چو، ڕو، شاتو هەموان) بۆ نموونە بنووسین، دەبینین لەلایەکەوە لە ڕووی فۆڕمی نووسینەوە چەند ناڕێزمانی و نا ئستاتیکی دەردەکەون، لەلایەکی دیکەشەوە لە ڕووی دەربڕینیشەوە چەند لەنگییان پێوە دیارە، چونکە کە دەڵێین (ڕوو) ئەوا (وو) دەردەبڕین نەك (و) . یاخود گەر لە بری (ڕوون) کە بە مانای ساف دێت بنووسین (ڕون) ئەوا دەبینین ئاسمان و ڕێسمان لە ڕووی ماناوە جیاواز دەکەونەوە، چونکە ئەوەی دوایان، پێداویستییەکی ئامادەکردنی خواردنە. ئەوانەی ئەو گۆڕانکارییەیان لەو پیتەدا کردووە، لە ڕاستیدا بای ئەوەندە ئاگایان لە زمانی کوردی نەبووە، کە زمانی کوردی نووسین و گۆکردنی وەك یەکە و جیاوازە لە زمانەکانی دیکەی وەك عەرەبی و ئینگلیزی و

هەموو زمانەكانی دیكەی دنیا، كە زۆرجار وشەیەك لە ڕووی نووسینەوە هەڵگری پیتێكە، بەڵام خوێندنەوەی جیاوازە، ئەمە لە زمانی كوردی نییە. كاتێ دەڵێین (هاوڕێ) ئەوا دەبێ بنووسرێت (هاوڕێ) كاتێ دەڵێین (گورگ) ئەوا دەبێ بنووسین (گورگ). هەموو وشەیەك لە زمانی كوردیدا دەبێ وەكو خۆی بنووسرێت، چونكە تاكە زمانە نووسین و گۆكردنی هاوشێوەن. دواجار دەڵێم گۆڕانكاریی لە پڕۆگرامەكانی خوێندن لە ڕووی زمانەوە ئەركی بەڕێوەبەرایەتییەك و چەند لیژنەیەك و زمانزانێك نییە، كە ڕەنگە تیایان دابێت ساڵانە دە كتێب لە سەر زمان نەخوێنێتەوە، بەڵكو ئەمە دەبێ بە ڕاوێژكردنی زانستییانە و فەرهەنگییانە و پلانی پەروەردەیی و میتۆدی بێت، بۆ مەرجێك گەر پێویست بوو گۆڕانكارییەكە بكرێت، نەك ئەوەی كەسانێك وا بزانن (و) و (وو) هەریەكن وەك ئەوەی تێی گەیشتوون !

ئەم بابەتە لە ئەدەب و هونەری كوردستانی نوێ ژمارە(1393) ڕۆژی 23/10/2025 بڵاوكراوەتەوە.

گەزیزە.. برایم فەڕشی

لە حەوشی ماڵی خۆیان ڕووت و قووت دەخولایەوە و گۆرانی دەگوت. منی بینی و دای لە قاقای پێكەنین. كاتێك دایكی لە بەر ترومپا دەیشووشت، ئەو یەك بە خۆی دەینەڕاند، دەنگی قیژە و هەرای گەڕەكی دادەگرت. ڕۆژێك پێخاوس، پاپەتی هاتبووە ناو كۆڵان، دەنگی گریانی بەرز بۆوە، ئەمە خۆمان گەیاند، دیتمان پێنیز بە لاقیدا چووە و خوێنی لێدەتكێ، من پێم بە لاقیدا كرد، هەڵمهێنا و دەمم بە پێنیز داكرد و تفم كردەوە. گەزیزە خۆی پێدا كێشام ماچم بكات، كەوتم و سەرم بە بەردێكدا كەوت و هەڵتەقی. ژانی زۆر بوو، نەگریام. لە سبەی ئەو ڕۆژەوە گەزیزە بە كەوشەكی سوورەوە دەهاتە دەر.

لە شارەكەی ئەمە كۆڵان و شەقام ئەسفاڵت نەبوون، جگە لە لای سینەما و دوخانیات. منداڵ دەچوون لەوێ شەلاقە و مەزراق و شاتیان دەخولاندەوە و ئەمەش دەچووین. ڕۆژێك لە ناكاو گەزیزە نەڕاندی، ئای حەسەن زیرەك، حەسەن زیرەك. ئەوەی گوت و شوێنی كەوت، ئەمەش بە دوایدا. لە نزیك شیركەتی نەوت كە هەندەی نەدەما بە دەرەوەی شار ،

خۆی کرد بە ماڵەکەدا، کە چووینە بەر دەرگا، دیتمان شایی و زەماوەندە و خەڵک هەڵدەپەڕن. گەزیزە خۆی کرد بە ژوورەوەدا و یەکسەر چووە گاوانی . وەها خۆی بادەدا، نەبەتەوە. زۆربەی خەڵک چاویان تێبڕیبوو. حەسەن زیرەک کە کاتی هاوارکردنی ئەو، لە بەر دوخانیات ئاوەی دابەوە و پەکەنیبوو، زانی ئەوە کچە کەوش سوورە. لەی نزیک بووە و پرسی کچۆڵە ناوت چییە، وتی گەزیزە. زیرەک یەکسەر تێیچریکاند:

ئەی لە کەم و لە کەمە
لە گەزیزە و لە خەمە
لە ماڵ زاوا و بوکەمە
کەوش سووری هاوەڵمە
کچە کوردی بەکانی
زێڕ و زەوەی ئازیزی.

خەڵکی ناو حەوش و حەسار و سەربان و بەر دەرگا، دەستیان کرد بە چەپڵە لێدان و چەند ژن چوون، گەزیزەیان لە باوەش گرت و ئەولاو ئەو لایان ماچ کرد و چەند کەس وێنەیان لە گەزیزە و زیرک گرت.کە هاتینە دەرێ گەزیزە هەتا ماڵی خۆیان بە سەما وهەڵبەز هەڵبەز، بە ڕێگادا دەچوو. کە گەیشتینەوە نزیک ماڵی خۆیان، بە دەنگی بەرز چریکاندنی، کچە کوردی بەکانی، زێڕ و زەوی ئازیزی.

باوکی گەزیزە شۆفری ماشێن بوو. ئەو شەوانەی باوکی نەدەهاتەوە، دایکی بە منی دەگوت، بچم لە ماڵیان بخەوم. دایکی گەزیزە، کاتی چێشتلێنان لە بەر خۆیەوە گۆرانی دەگوت و دەنگی لە فەتانەی وەلیدی هاوشاریی دهچوو، چۆن گەیشتبوونە ئێرە، نەماندەزانی. گوڵدەزی دەکرد و گۆرەوی و کراسی دهچنی و گەزیزە بە دەستکردی ئەو دهڕازاندرایەوە، هاوسا و جیران دەهاتنە لای بۆ ئەوەی گۆرەوی و دەستکێش و شاڵی ملیان بۆ بچنێ و گوڵدەزی دەسرەی سەر تاقەیان بۆ بکات. ئەو جگە لە فەنی و مەشکەفی و هەڵوا و غوڕابی، شەربەتی خۆشی ساز دەکرد.

تازە کەوتبووینە پۆلی چوار، دوای فێرگە، هەتا ئێوارە لە دەرێ دەماینەوە. ئەو ڕۆژە گەزیزە نەهات. بۆ هەڵاتن چووینە بەر دەرگای ماڵەکەیان، لە سەر پەپلیکانەکان مات دانیشتبوو، چووینە ناو حەسار، هەرچەند هەستی بە هاتنی ئێمە کردبوو، سەری هەڵنەهێنا. لە تەنیشتی دانیشتین، ڕووی وەرنەگێڕا. زارا پرسی، گەزیزە چ بووە؟ سەری خستە سەر شانی و بێدەنگ مایەوە. دەزانی، باوکم لە ڕێگای

میاندوا تەسادوفی کردووە! بردوویانە بۆ ورمێ! دایکم و جیرانەکەمان چوون بۆ لای. زارا گوتی، کە وایە دەچین بۆ ماڵی ئێمە. گوتم نا، هەموومان لێرە دەبین و دەچین خەبەر دەدەین بۆ ماڵێ و دەینەوە.

ئەو شەوە تا بەیانی لە حاڵی نیگەرانی و دوو دڵی و چاوەڕوانیدا بووین، ڕۆژی دوایە نەچووینە فێرگە و لای گەزیزە ماینەوە. ئێوارە، شار شڵەقا و دەنگە دەنگ لە کۆڵانەوە دەهات و خەڵک بەرەو لای دەرەوەی شار هەڵدەهاتن، ئێمەش لە گەڵیان کەوتین و لە نزیک بەنزینخانە و ئەو ماڵەی شاییەکەی تێدا گێڕا بوو، چاومان بە ماشێنی نەخۆشخانە کەوت.

دایکی گەزیزە لە پێشەوە دانیشتبوو. گەزیزە ڕایکرد، دایکی ئەوی بینی، پەڕییە خوارە و باوەشی پێدا کرد. گەزیزە دەینەڕاند کوا باوە، کوا باوە! دایکی پەشۆکابوو، فرمێسک بە لا چاویدا شۆڕ ببووە، خەڵک هەموو وەستابوون، چەند ژن بە لکی دەسماڵ چاوی خۆیان دەسڕی. گەزیزە دەینەڕاند، کوا باوە، کوا باوە. ژنێکی بە ساڵاچوو، لێی نزیک بۆوە و لە ئامێزی گرت و دەستی بە سەریدا هێنا، چەند ژنی دی ناو خەڵک، چوون و قۆڵیان لە ناو قۆڵی گەزیزە و دایکی خست و هێدی هێدی بەرەو مزگەوتی بازاڕ وەڕێ کەوتن. زۆربەی خەڵک هاتبوونە بەر دووکان و ماڵەکان و خەمناک ڕاوستابوون و سەریان بەردابووە. هەر ئەو ئێوارە بە بەشداری خەڵکی شار، باوکی گەزیزە ناشترا. ئەو شەوە و ڕۆژانی دواتر، جیران نەیانهێشت گەزیزە و دایکی بە تەنیا بن و بە یەکەوە پرسە و سەرەخۆشیان بەڕێوە برد و هەتا درانگانی شەو خەڵک دەهاتن و دەچوون.

زیاتر لە هەفتەیەکی کێشا هەتا گەزیزە هەندێک ئارام بۆوە، خەڵکی گەڕەک و خاوەن ماشێن، یارمەتی دایکی گەزیزەیان دا و کارگەیەکی جوان، بۆ چنین و دروین و گوڵدۆزی سازکرا و چەند ژنی هاوسا، فێری چنین و گوڵدۆزی کران و بەرهەم و ناوبانگی کارگای گەزیزە شار و شار ڕۆیشت.

ساڵ هاتو چوو، هەتا ئەوەی گرووپی شانۆ ساز کرا و گەزیزە لە گەڵیان کەوت. ئەو کات گەزیزە پۆلی دەی دەبیرستان بوو.
کزەی سەرما دەستی پێکردبوو، هۆڵەی شانۆ پڕ لە حەشیمەت، دەنگ لە کەسەوە نەدەهات، پەردە هێدی هێدی لا درا، دەنگێکی خۆش هۆڵەکەی داگرت:
ئەی یاری ئازادرم

ئەی شەخی عەیارم
هەر تۆ بە تەنیا
بولبولەی گولزاری منی
هەر تو بە تەنیا
یاری منی دڵداری منی

ئەوە یەک لەو گۆرانیانە بوو کە دایکی لە کاتی چێشت لێنان لە بەر خۆیەوە دەیگوتەوە، ئەوستا لە ڕێزی پێشەوە دانیشتووە و چاوی بڕیوەتە سەر سەکۆ و نائارام هەر دوو دەستی لە ناو یەک ناوە و خۆی کۆ کردۆتەوە، وەک ئەوەی کەوتبێتە ناو خەیاڵ. گەزیزە جلی کوردی سوور لە بەر و کەوشی سوور لە پێ، لە قووڵایی سەکۆوە نەرم نەرم دەهات، لە پێ بینەران هەڵستانە سەر پێ و دەستیان کرد بە چەپڵەلێدان. گەزیزه، گەیشتە بەر لێواری سەکۆ ، چووە سەر چۆک و ڕوو لە شوێنەکی نادیار، ئاوا هاتە دەنگ:

ژیان، دەفتەری نووسراو، چیرۆک و ڕۆمان نییە!
حەکایەتی ئاسمان، گفتی شاعیر و ئاوازەخوان نییە!
چرکەیە! هەناسەیە، دێ و نایا!
هەست و بیر و هزرە، هەتە و نیتە!
ژیان، من و تۆین!
بەیەکەوە هەین و بێ یەک نین!

هەڵستایە سەر پێ، پڕخاوس، پشت لە بینەر، بەرەو قووڵای سەکۆ گەڕایەوە و لە تەک دەنگی نەرمی تەموورە، دەنگێک هاتە گوێ: ژیان...... دەفتەری نووسراو... چیرۆک و ڕۆمان... حەکایەتی ئاسمان... گفتی شاعیر... ئاوازەخوان...نییە...!

شانۆ پاش دوو سەعات بەم ڕستەیەی منداڵێک کۆتایی پێهات.
منداڵ: کە گەڕامەوە گوێبیستی چیرۆکی ژیانم بە، گەر نەگەڕامەوە، بزانە ژیانی من، دەفتەر و چیرۆک و ڕۆمان نەبووە.

چرا هەڵکرایەوە، بینەر لە بێدەنگی خۆیدا، یەک یەک و دوو دوو، هۆڵی شانۆیان بەجێهێشت، هەرکام نوقمی بیر و خەیاڵ بوو. گەزیزە لە پشت پەردە هاتە دەر و بەرەوڕووی دایکی هات و پرسی، بۆ دەگری؟ گەزە گیان، ئەوە چ بوو، چ داستان و چیرۆک و بەسەرهاتێک بوو؟ منت گەڕاندەوە بۆ قووڵایی ژیانم، بۆ ڕۆژانی لە بیرکراو. نەمدەزانی تۆ ئاگاداری ژیان و بەسەرهاتی منی، نەمدەزانی ڕۆڵەکەم، نووسەر و حەکایەتخوانی! دایە زۆڕێنەکەم، تەنیا ئاگاداری ژیانی تۆ نیم، لە

پاش مەرگی باوکم کەوتمە گەڕان بە ئەوەی خۆم ببینمەوە. لە نەبوونی باوکدا لە خۆم گەڕام، ئەوجا گەیشتم بە تۆ، لە تەوە گەیشتم بە بنەماڵە و بنەچەکی خۆمان. گووم بووەکانی خۆم، دزراوەکانی خۆمان، دۆزییەوە. ئێستا دزەکانیش دەناسم. ئەوانەی ئەمەیان بە گوومکردنی خۆمان دابوو، بۆ ئەوەی ببین بە وان و خۆمان لە بیر بچێتەوە. دایە گیان، هەموومان گووم کراو و دزراوین. ئێستا دەزانم من و تۆ و ئەو خەڵکەی لەوێ بوون ،کێین. ئەم خەڵکەت بینی لە بەدەنگی خۆیاندا هەڵکەیان بە جەهەشت؟ ئەوان سەریان پێ لە پرسیاری بەوەام کراوە. ... کەم، سەری منیشتان پێ لە پرسیار کرد.

گەزیزە دوای ئەو شەوە ، نووسراوەکانی دەدا بە ئەمە بیخوێنینەوە. لە ڕێگای باوکی زاراوە، کە دووکانی هەبوو، کوردی ئەودیو هاتوچۆیان دەکرد و چای عێراقیان دەهێنا و کوتاڵیان دەبردەوە، نووسراوەکانی گەزیزە دەگەیشتە ڕادیۆ کوردی بەغدا و گۆڤارەکانی ئەو دیو، زۆر جار لە بەرنامەی ڕۆژێک لە ڕۆژان لە ژێر ناوی ز. زێڕینە، بڵاو دەکرانەوە. چەند جار لە ڕێگای یەکێک لە فێرکارانی دەبیرستان، کە دەستی کاکە سوار بوو، نووسراوکانی دەگەیشتنە دەست ئەو و لە ژێر ناوی ز. زێڕینە، خەڵکی سولەیمانی لە بەرنامەی تاپۆوبومەلێڵ بڵاو دەکرانەوە و تاکە کەس دەیانزانی ز. زێڕینە کێیە. دوو ساڵ دواتر، پاش وەرگرتنی دیپلۆم، دایکی گەزیزە گەڕایەوە زێدەکەی خۆی و گەزیزش بە تەمای خوێندن، ڕۆیشت.

ڕۆژێک لە شاری کۆڵن میوانی دەستەکی شاعیر و شانۆکار بووم کە لە تارانەوە یەکترمان دەناسی، گوتی کاتەکی چاک گەیشتووی، ئەمشەو لە لیتراتور هاوس، ماڵی ئەدەبیات، بەرنامەیەکی ئەدەبی و هونەری هەیە. دە خولەک درانگ گەیشتین و بەرنامە دەستی پێکردبوو، نووسەرێکی ئاڵمانی خەریکی خوێندنەوەی چیرۆک بوو، لە تەنیشت ئەو خانمەکی چاویلکەی ڕێش دانیشبوو، دیار بوو پێشتر هەموویان ناسێندرا بوون.

پاش کابرا نۆرەی ئەو خانمە هات و میکرۆفۆن کێشرایە بەر دەمی، وەرگێڕدراوی ناوی چیرۆکەکەی دەبووە زەنگیانە، کە دەستی بە خوێندنەوە کرد، دەنگیم ناسییەوە، خۆم بە ڕانەگیرا و بە کوردی گوتم، زەنگیانە! سەری هەڵهێنا. ئەو کەسانەی لە هۆڵەکە دانیشتبوون ڕوویان بە لای من وەرگێڕا و خانمی نووسەر هەستایە سەر پێی، چاویلکەی لە چاو دەرهێنا، هەرکمان بە ئەوەی بە خۆمان بزانین، بەرەوپیری یەکتر هاتین و ڕوو بە ڕووی یەکتر وەستاین.

پرسی، تۆ لەوێ چ دەکەی؟ هاتووم پێنیز لە ناو پێت دەرکێشم.

خۆی هاویشتە ناو باوەشم و وەخت بوو بە سەر ئەو خەڵکەدا بکەوم. دەستی ڕاکێشام و چوو میکرۆفۆنی وەرگرت و گوتی، ئەو کەسە، یەکێک لە کەسایەتییەکانی ناو چیرۆکەکانی منە. منی لە سەر کورسییەک ڕووبەڕووی خۆی دانا و گەڕایەوە سەر جێگاکەی و داستانی زەنگیانەی خوێندەوە و منی گەڕاندەوە ناو چەقی ڕووداوەکان.چیرۆکی زەنگیانە بە مەرگی زێڕینە خانم، دایکی گەزیزە کۆتایی پێدێت، کە لە نێوان سەڵەواتاوا و سنە تووشی کارەساتی ماشێن دەبێ.

پاش بەرنامەکە، سێ کەسی لە گەڵ ناسر چووینە کافەیەکی نزیک ئیزگەی قەتار کە زۆرتر شوێنی نووسەر و هونەرمەندان بوو. گەزیزە دەبوو سەعات یازدەی شەو بە قەتار بگەڕێتەوە شاری بازل لە سویس. دەیگوت حەزم لە تەیارە نییە و زۆرتر بە قەتار هاتوچۆ دەکەم و بێزارم لە ماشێن. گوتی جارێ هیچت بۆ ناگێرمەوە کە چیم کردووە و چیم بە سەر هاتووە، دەبێ بێی بۆ بازل و ئەو جا چیرۆکی یازدە ساڵەم دەبیستی. سەعات یازدەی شەوی ڕۆژی شەممە یازدەی ئۆکتۆبر، پاییزی ساڵی ١٩٨٦ یەکترمان لە ئامێز گرت، بەو هیوایەی لە بازل شاری کارنەواڵ، یەکتر ببینینەوە.

هاوینی ساڵی دواتر لە سەر وبەندی کارنەواڵ لە شاری گیسنەوە چوومە فڕانکفۆرت و بە قەتار بەرەو بازل وەڕێ کەوتم و نزیک نیوەڕۆ گەیشتم. لە قەتار دابەزیم و هەرچی چاوم گێڕا، خەبەرێک لە گەزیزە نەبوو. لام ئاسایی بوو، ئەو لە شارۆچکەی بیل دەژیا و دەبوو بەشێک لە ڕێگا بە پاپۆڕ بێت و دوایە سواری قەتار بێت و ڕەنگە وەدرانگی کەوتبێت.

ئەو شارۆچکەی ئەو لێی دەژیا و ناوچەکە بۆ نووسەرانی وەک فردریش دوڕنمات و ڕووداوی ناو ڕۆمانەکان، شوێنێکی گونجاو بوو. بۆ وێنە ڕووداوەکانی ڕۆمانی قازی و جەلادەکەی ڕێک لەم شارۆچکەیە ڕوو دەدەن. ناوچەکە هەم دار ودرخت و بەرزایی و پێچ وپەنای هەیە، هەم زێ و ئاو و لە هەمان کات بەندەری بەلەم و پاپۆڕ و شوێنی هاتوچۆی گەڕیدەی بیانی و خەڵکی ناوچە و شوێنی ژیانی گەلێک دەوڵەمەند و زەنگینەکانی جیهان و نووسەر و هونەرمەندە و نزیک شاری بازل لە قەراخ چۆمی ڕاین هەڵکەوتووە، کە شاری هونەر و کارنەواڵ و مۆزەیە و هەموو دەوەرەکە بۆ چیرۆک و ڕۆمان و فیلم دەست دەدا. هەر بۆیە حەزم دەکرد لە گەڵ گەزیزە هەموو ئەو شوێنانە جارێکی دیکە بەسەر بکەمەوە.

چاوەڕوانی من درێژەی کێشا و گەزیزە نەگەیشت، چووم سەیری تابڵۆی

قەتارەکانم کرد، هیچم دەست نەکەوت، لە بەشی ڕاگەیاندن و زانیاری پرسیارم کرد، گوتیان ئەو قەتارە سەعاتێک و بیست خولەک پێشتر گەیشتووە و بەرەو زوریخ چووە. پرسیم لە کوێدا دەتوانم تەلەفوون بکەم؟ ئەو خانمە لە شوێنەکەی هەستا و دەستی بە دەرگایەک ڕاکێشا و گوتی دەرگات لەدەکەمەوە، وەرە ژوور. خۆی لە گەڵم هات و تەلەفوونی نیشان دام، ژمارەکەم گرت و نزیک چەند خولەک وەستام هیچ دەنگ نەبوو. ژنە ئاگای لە بوو، گوتم نازانم چ بکەم، من لە ئاڵمانەوە هاتووم و بڕیار بوو لێرە یەکتر ببینین.

ژنە پرسی گەڕەکتە پۆلیسی ناو ئیزگەی قەتار ئاگادار کەم، تەدا مابووم، چ بکەم لە ناچاری گوتم بەڵێ. چەند خولەک دواتر ژن و پیاوێکی پۆلیس هاتن و داوایان کرد ناو و ئادرەسیان بدەمێ، هەرکە ناوی گەزیزەم هێنا، هەرسێ واقیان وڕما و گوتیان، خانم گەزیزە …! ئەو یەکێک لە بەناوبانگترین و خۆشەویسترین نووسەری ئەم وڵاتەیە و ڕۆمانەکانی هەر کەس دەیخوێنێتەوە. پۆلیسی ژن، تەلەفوون بە ناوەندی پۆلیس دەکات و ئەوان پێوەندی لە گەڵ پۆلیسی بیل دەگرن. ئێمە گوێمان لە دەنگی ئەو بەری تەلەفوون نەبوو، بەڵام دەماندی کە ڕوخساری پۆلیس گۆڕا و زۆرتر و زۆرتر بەرەو تێکچوون چوو. ئێمە مات سەیری ئەومان دەکرد. قامکی بە دوگمەی تەلەفوونەکەوە نا، سەرتەیەکی لە بن گوێچکەی کارمەندی دەفتەری قەتار کرد و ڕوو لە من پرسی خانم گەزیزە چی تەیە، گوتم منداڵی یەک گەڕەکین و هەموو ژیانی منداڵی و لاوەتیمان هەتا کۆتایی خوێندن بەیەکەوە بووە و پاش چەند ساڵ بە هەڵکەوت یەکترمان دیتەتەوە.

پۆلیس دەستی لە سەر شانم دانا و گوتی بچین. پرسیم چی بووە، گوتی با بچین بۆ لای دەستەکەت. سواری ماشێنیان کردم و بەرەو بیل وەڕێ کەوتین. لەوێ لە بەر دەرگای نەخۆشخانە ڕایانگرت. هەر سێ چووینە ژوور. لەوێ دوو دوکتور هاتن بەرەو پیرمان و دەستیان لە گەڵ لەداینەوە، دیار بوو ئاگادار کرابوون. یەک لە دەکتورەکان گوتی ماوەی سێ سەعاتە لە ژووری نەشتەرگەرییە و دوکتورەکان خەریکن، دەبێ چاوەوان بین. پرسیم چی بووە؟
خانم دوکتور گوتی، وەرن لە ژووری خۆم باستان بۆ دەکەم، لەو دەمەدا دوو پۆلیسی دیکە هاتن و پاش خۆ ناساندن بە هاوکارەکانیان، گوتیان ئێمە لێرە دەبین. دوو پۆلیسەکەی کە لە گەڵم هاتبوون، گوتیان ئەو هاوکارانە ئاگاداری هەموو ڕووداوەکەن و بۆت باس دەکەن، ئێمە دەبێ بگەڕێینەوە بازل. تەقەیان کرد و چوون و دوو پۆلیس و خانم دوکتور چووینە ژوورەکەی.

یەک لە پۆلیسەکان پاش ناساندنی خۆی گوتی، “سەعات نۆی بەیانی ئاگاداریان کردین کە کارەساتێک ڕووی داوە کە چووینە شوێنەکە دووچەرخەیەک لە قەراخ جادە کەوتبوو، ماشێنێک خۆی لە دارچرا بەرقی تەنیشت شەقام وەشاندبوو، چەند بەرگ سپی نەخۆشخانە خەریکی گواستنەوی ژنێکی بێهۆش کەوتوو بۆ ناو ئامبولانس بوون. بە ێپێ پرسوجۆ ی ئێمە، گەزیزە خانم وەک هەر ڕۆژ لە ماڵ دێتە دەر، سواری دووچەرخەکەی دەبێت بۆ ئەوەی خۆی بگەێنێتە پاپۆڕ، بەڵام کە دەگاتە سەر جادەی سەرەکی، ماشێنێک کە تاکە کەسێکی تێدا دەبێ، بە خێرایی دێت و ماشێنی بۆ ڕاناگیرێ و خۆی بە دووچەرخە دادە.”
لێرە خانم دوکتور دێتە دەنگ و دەڵێ، پشکنینی ئێمە دەریخستووە کە گەزیزە خانم تووشی خوێنڕژی مێشک بووە، هیوادارین لە کارەکەماندا سەرکەوین..! هێشتا قسەکەی تەواو نەکردبوو لە دەرگایان دا . پۆلیسەکان زوو ڕابوونە سەر پێ، خانم دوکتور چووە دەرێ و کە هاتەوە ژوور ، بێدەنگ بوو. دەستێکی لە سەر شانم دانا و گوتی، ببوورە، نەمانتوانی… ! نەیتوانی درێژە بە قسەکانی بدات.

منیان بردەوە ماڵی گەزیزە، کلیلی ماڵەکە و هەموو ئەو شتانەی لە گیرفان و کیفە دەستییەکەیدا بوو، دایان بە من وگوتیان ئاگادارت دەکەینەوە. کە لە دەرگای ماڵەکەی چوومە ژوور، وەک ئەوە دەچوو، سەرم بە موزەخانەدا کردبێ. وێنەکانی خۆی و دایکی و باوکی، وێنەی گەڕەک و دەیان وێنەی ئێمە و وێنەکانی شار ، هەڵواسرابوون. زۆربەی کارەکانی دایکی وەک کڵاو، دەسرە، دەستکەش، ڕوو مێز و ڕوو تەختی و دەسرەی سەر تاقە، جووتێ کەوشی سووری منداڵانە و ئەو کراسە سوورەی کە لە سەر سەکۆی شانۆ لە بەری کردبوو، لە ناوەڕاستی ژوورەکە هەڵواسرابوو. سەر مێز پڕ بوو لە کتێب و دەفتەری نووسراو، لە گۆشەیەکی وەتاخ ماشێنی نووسین و تایپ کردن داندرا بوو، ئەوە هەمان ماشێن بوو کە بە ساڵان هەرکمان پێمان دەنووسی.
ڕۆژی بەخاک سپاردن، گۆڕستان پڕ لە خەڵک بوو، لە ناویاندا نووسەر و شاعیر و هونەرمەند و سیاسەتمەداری ئەو وڵاتە دەبیندران. من تەنیا بیانی ناویان بووم. لە گەڕانەوە بۆ ئاڵمان، ئەم ڕستەیە بەردەوام لە گوێمدا دەزرینگایەوە: ،، کە گەڕامەوە، گوێبیستی چیرۆکی ژیانم بە، گەر نەگەڕامەوە، بزانە ژیانی من، دەفتەر و چیرۆک و ڕۆمان نەبووە.،،

برایم فەڕشی
ڕۆژێک لە ڕۆژان

عێراق لە گێژاوی هەڵبژاردندا..
عوسمانی حاجی مارف

هەڵبژاردنەکانی ئەمجارەی عێراق ژینگەیەکی تەواو جیاوازی هەیە لەچاو خولەکانی پێشوودا، ئەم هەڵبژاردنە لەکاتێکدایە کە موقتەدا سەدر، داوای لە لایەنگرانی کردووە بە تەواوی بایکۆتی بکەن، ئەمەش هەنگاوێکە کاریگەری بەهێزی لەسەر دیمەنی سیاسی عێراق دەبێت.
بانگەوازی ئەمجارەی موقتەدا سەدر بۆ بایکۆت فراوانترە، لە بەرئەوەی بانگەشەی قەدەغەکردنی نمایشی لافیتەی بانگەشەی کاندیدەکانی لە شاری سەدر (مەدینەی ئەلسەورە) کردووە، کە بارەگای سەرەکی بزووتنەوەکەی لەوێیە. لە بانگەشەی هەڵبژاردنەکانی پێشوودا ئەم دیمەنە نەبینراوە، تەنانەت لە گرژترین قۆناغەکانیشدا.
بایکۆتکردنی ڕەوتی سەدر، بە لەبەرچاوگرتنی ئەو کاریگەرییە جەماوەرییەی کە نوێنەرایەتی دەکات، گورزێکی گەورە لە ڕەوتی بەڕێوەبردنی هەڵبژاردنەکانی داهاتوو دەدات، کە تەنیا هەڵوێستێکی “سیاسی هەلومەرجی” نییە، بەڵکو نوێنەرایەتی ستراتیژیەکی ڕوون دەکات کە ڕەنگدانەوەی بەرزترین ئاستەکانی ناڕەزایەتییە لە نێو ململانەی هێزە سیاسیەکانی شانۆی سیاسی ئێستای عیراقدا، بەرامبەر بە پرۆسەی سیاسی و پێکهێنانی حکومەتی دوای هەڵبژاردن.
ئەم هەڵبژاردنە دۆخێکی ناوازەی هەیە، نەک تەنها لەسەر ئاستی ناوخۆیی، بەڵکو لەچوارچێوەیەکی ناوچەیدا کە شاهیدی پەرەسەندنی گرژی و ململانێ جیۆپۆلەتیکیە و ئەگەری ئەوە هەیە عێراق تیادا پارێزراو نەبێت.!
بەهۆی دەخالەتی زلهێزە ئیقلیمی و نێودەوڵەتییەکانەوە لە گۆڕەپانی سیاسی عێراقدا، لەهەمان کاتدا ئاستی چۆنیەتی ململانێی لایەنەکان لەم هەڵبژاردنەدا، پرۆسەی هەڵبژاردن وەک ناچاری و مەرجێکی دەستووری مامەڵەی دەکرێت، وەک ئامرازێک بۆ نیشاندانی ڕۆتینی گۆڕینی شێوازی دەسەڵات. بەڵام پارتە سیاسیەکان ترسیان لەوە هەیە کە ئەگەر هەڵبژاردن نەتوانێ دەسەڵاتێکی سیاسی بەهێز یان نوێنەرایەتیەکی هاوسەنگ بەرهەم بهێنێ، ئەوا ڕەنگە کوتلە چەکدارەکان ئەم بەشاییە بۆ دەرفەتێک بزانن بۆ فراوانکردنی کاریگەری خۆیان و باڵا دەستیان بەسەر حکومەتی عێراقدا. ئەوان

ترسیان هەیە سیناریۆی ئاژاوە یان ململانێ و شەڕی ناوخۆیی دروست بێتەوە، کە ڕەنگە دۆخی سیاسی عێراق لە پرسە هەستیارەکاندا وەک شەڕی ناوخۆ و شەڕێک لە ناوچەکەدا لە قاڵب بداتەوە، بەتایبەتی سەبارەت بەو کوتلە چەکدارانەی کە بەجۆرێک پەیوەستن بە ئێرانەوە.

پێشوەخت لایەنە سیاسییەکان هۆشداری ئەوەیان داوە کە دواخستن یان هەڵوەشاندنەوەی هەڵبژاردن، دەکرێت دەرگای بۆشایی دەستوری بکاتەوە و ئەگەری ئەوە هەیە ئاژاوەی سیاسی و ئەمنی زیاتر بکات، بۆیە بەگشتی هەموویان جەختیان لەسەر ئەوەکرد کە هەڵبژاردن لەکاتی خۆیدا بکرێت. بۆیە هەر لەو چوارچێوەیەدا نوری مالیکی جەختی لەوەکردەوە کە ئەنجامدانی هەڵبژاردن لەکاتی خۆیدا پێویستییەکی “نیشتمانییە بۆ پاراستنی سەقامگیری و پاراستنی پرۆسەی دیموکراسی وڵات”!، لەهەمانکاتدا ئەوەی جێگای پرسیارە کەدوای هەڵبژاردن هیچ گەرەنتییەک نییە بۆ ڕوونەدانی ئاژاوە و ناجێگیری سیاسی و پێکهێنەهاتنی حکومەت.

هەڵبەتە بەشداری ئەو گروپانەی لەئاستی نێودەوڵەتیدا وەک ڕێکخراوی تیرۆریستی دەستنیشان کراون، قەیرانی پرۆسەی هەڵبژاردنەکە گەورەتر دەکات، ئەمەش وا دەکات کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بە حەزەرەوە مامەڵە لەگەڵ ئەنجامی هەڵبژاردن بکات، کە لەلایەن هێزەکانی حەشدی شەعبییەوە بە چەک کۆنتڕۆڵ دەکرێن. بەمشێوەیە هەڵبژاردنی ئەمساڵ ئەگەر لەوادەی دیاریکراویشدا ئەنجام بدرێت، دەکرێت دەستپێکی قۆناغێکی نوێی ململانێی سیاسی و کۆمەڵایەتی بێت لە عێراقدا، کە پرۆسەی هەڵبژاردن و حکومەتەکەی لەژێر چاودێری و پرسیاردا دەهێڵێتەوە.

لەڕاستیدا گۆڕەپانی سیاسی عێراق شاهیدی زیادبوونی گرژییەکانە لەگەڵ نزیکبوونەوەی وادەی هەڵبژاردن، بەجیا لە بایکۆتی سەدر، لەهەمانکاتدا بەشبوون و ململانێی توند لەناو هاوپەیمانیە تەقلیدییەکانی وەک “چوارچێوەی هەماهەنگی” دا پێشهاتووە، کە بە باڵادەستی هێزی حەشدی شەعبی و بوونی لایەنەکان هەوڵدەن توندوتیژی سیاسی بقۆزنەوە وەک ئامرازێک لەدووبارە کردنەوەی نەخشەی کاریگەر بە باڵادەستی لایەنە شیعەکانی سەربە ئێران.

ئەو لایەنە سیاسیە ئیسلامیانەی وەک هێزی شیعەکان هاتنەوە ناو عێراق و حکومەتیان پێکهێنا، هاوکات بوو لەگەڵ لەشکرکێشی ئەمریکا، بەشێک لە سەرکردەکانی هیوایان خواست سەرکردایەتی ئەو گۆڕانکاریە نەخوازراوە بکەن کە بە لەشکرکێشی ئەمریکا ئەنجام درا، بۆیە هیچ بژاردەیەکیان نەبوو جگە لە دابەشکردنی دەسەڵات و کاریگەریان لەڕێگەی بەرجەستەکردنی پشکی تائیفی و نەتەوەییەوە.

ئەم سیستەمە لە دابەشکردنی دەسەڵاتی سێ سەرۆکایەتی سەرەکی و

سەروەریەوە دەستپێدەکات، تا دەگاتە کێبڕکێکردن بۆ پۆستەکانی تر، ئەمەش ئەگەری هەیە، ململانێیەکی خوێناوی لەنێوان باڵەکانی کوتلە چەکدارەکاندا بەدوای خۆیدا بهێنێ.

ئیستغلالکردنی دامودەزگاکانی دەوڵەت و دەستبەسەراگرتنی تەواوی جومگە ئابوریەکان و بەکارهێنانی دەسەڵاتی سیاسی و نەبوونی یاسا، هەموو ئەو هۆکارانەن کە قەیرانی پێکنەهێنانی حکومەت و ڕەسمیەتدان بۆ حکومەت قووڵتر و سەختترکردوە، لەدوای ئەم هەڵبژاردنەدا زۆر زیاتر ئەو کێشانەیان بەرەوڕو دەبێتەوە.

لەبەرئەوەی هێزە میلیشیاکان، باڵادەستی سەربازی و سیاسیان بەدەستهێناوە، ئەستەمە بەئاسانی کۆتاییان پێبهێنرێت.

هەڵوەشاندنەوەی ئەوان بەبێ بونی بەدیلێکی بەهێز و ڕوون و دەورو دەخالەتی ڕاستەخۆی خەڵک و جەماوەری ناڕازی، دەتوانێت بۆشاییەک بەجێبهێڵێت کە هەڕەشەی جدی لە سەقامگیری دەکات و عێراق دەخاتەناو گێژاوی زریانێکی ترەوە.

لەم چوارچێوەیەدا کە “هێزی میلیشیاو پرسی چەک” بۆتە یەکێک لە کێشە هەستیارەکانی دۆخی سیاسی ئێستای عێراق و کاریگەری لەسەر ئەم هەڵبژاردنە داناوە، دوای ئەم هەڵبژاردنە گەر مامەڵەیەکی ژیرانە نەکرێت، ئەگەری خولقاندنی کارەساتی هەیە.

بەردەوامبوونی ئەو کەسایەتیانەی ئێستا حکومەتی عێراق بەڕێوەدەبەن، هەوڵدەدەن لەڕێگەی هەڵبژاردنەوە خۆیان بەرهەمبهێننەوە و هیچ ئاماژەیەکیش بۆ گۆڕانکاری نادەن، جگە لەوەی بەربەستێکی گەورە لە بەردەم ئاڵوگۆڕ بۆ سەقامگیری و هەر چاکسازیەک پێکدەهێنن، لەهەمانکاتدا پرسیاری جدی دەخاتە بەردەم ئایندەی عێراق لەدوای ئەنجامدانی ئەم هەڵبژاردنە، چونکە ئیستغلالکردنی نفوزی هێزی میلیشیا و بوونی چەک لە دەرەوەی دەسەڵاتی دەوڵەت، هۆکارێکن کە بوونەتە هۆی وەرینی دەوڵەت.

پێگەی سەرۆک وەزیرانی عێراق بە گرنگترین پۆست دادەنرێت بۆ شیعەکان، ئەوانیش پاساو بۆ ئەوە دەهێننەوە بەئاماژەدان بەوەی کە گەورەترین ژمارەن لە عێراقدا، دەبێت پۆستی باڵای جێبەجێکردنی (تنفیذی) وڵات (سەرۆک وەزیران) بۆ شیعەکان بێت.

وەک پێشتر ئاماژەمان پێدا گۆڕەپانی سیاسی عێراق شاهیدی زیادبوونی گرژیەکانە لەنێو بانگەشەی هەڵبژاردنەکاندا، ئەمەش لەکاتێکدایە کە بە دابەشبونێکی توند لەناو خودی چوارچێوەی هەماهەنگیدا دەرکەوتووە.

لەگەڵ ئەوەی بڕیارە لە ١١ی تشرینی دووەمی ٢٠٢٥دا هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراق بەڕێوە بچێت، بەڵام لەکاتێکدایە کە گرژی سیاسی و بێهیوایی و فەرامۆشی و بەربڵاوی گشتی زاڵە بەسەر پرۆسەی ئەم

هەڵبژاردنەدا. سەرەڕای ئەوەی شەقامەکان بە پۆستەری هەڵمەتی هەڵبژاردن ڕازێنراونەتەوە، بەڵام حەماسەتی گشتی کەم بووە و پێشبینی دەکرێت بەشێکی زۆر لە عێراقییەکان لە ماڵەوە بمێننەوە. هەڵبژاردنی ئەمجارە بەڕۆشنی وەک فۆرمالیتەیەك دەبینرێت، کە بەئاشکراو بەپەردە تیشک خراوەتەسەر دابەشکردنی دەسەڵات لەنێوان نوخبە سیاسییەکاندا.

“پێکهاتەی هاوپەیمانی عێراق” لە دوای یەکەم هەڵبژاردنی دوای ساڵی ٢٠٠٣ەوە، وەک هێزێک بەرزبونەوەی ئاستی هاوسەنگی بەرچاوی نیشاندا، وەک هاوپەیمانی یەکگرتوی عێراقی کە هەموو گروپە شیعەکانی لەخۆگرتبوو بە پاڵپشتی عەلی سیستانی، هەروەها لیستی تەوافوق کە نوێنەرایەتی هێندێک عەرەبی سوننەیان دەکرد، لیستی هاوپەیمانی نیشتمانی عێراق بو بە سەرۆکایەتی ئەیاد عەللاوی بوو. ئەمڕۆ ئەم بلۆکانە پارچەپارچە بوون، دەیان لیست و حزبی سەربەخۆ کێبەرکێیان لەسەرە، هەڵبژاردنەکانی ساڵی ٢٠٢٥ نزیکەی ٣١ هاوپەیمانی و ٣٨ حزب و ٧٥ کاندیدی سەربەخۆ لەخۆدەگرێت.

لە هاوپەیمانی عێراقی یەکگرتووەوە ململانێ و کێبرکێی کوتلە شیعەکان سەریانهەڵدا، دیارترینیان هاوپەیمانی ئاوەدانکردنەوە و گەشەپێدان بوو، بە سەرۆکایەتی سودانی، هاوپەیمانی دەوڵەتی یاسا بە سەرۆکایەتی نوری مالیکی، هاوپەیمانی صادقون بە سەرۆکایەتی قەیس خەزعەلی، لیواکانی بەدر بە سەرۆکایەتی هادی عامری، هاوپەیمانی هێزە نیشتمانییەکان بە سەرۆکایەتی عەمار ئەلحەکیم، بەشێک لەو فراکسیۆنانە پەیوەندی مێژوویی و سیاسیان بە کۆماری ئیسلامی ئێرانەوە هەیە.

ئەم لایەنانە کە پێکەوە چوارچێوەی هەماهەنگی شیعە پێکدەهێنن، پاڵپشتی پێکهێنانی حکومەت دەکەن و پۆستەکانی جێبەجێکردن دیاریدەکەن، سەرەڕای ئەوەی لە هەڵبژاردنەکاندا بەجیا خۆیان کاندید دەکەن، هاوکات موقتەدا سەدر سەرکردایەتی بزووتنەوەی بایکۆت دەکات، ئەمەش ئەگەری بەشداریکردنی بەشێکی زۆری دەنگدەرانی شیعە کەمدەکاتەوە، کە بنکەیەکی فراوانی هەڵبژاردن پێکدەهێنن.

لایەنەکانی حزبە کوردەکانیش دابەشبون بەسەر کەمەڵێک حزبی جیاوازدا و بە لیستی جیاوازەوە بەشداریدەکەن، ڕۆشن نین لەوەی لەم هەڵبژاردنەدا ڕۆڵیان چۆن دەبێت و نەخشەیان چییە، بەتایبەتی کە تائێستا بە خۆشیان نەیانتوانیوە حکومەتی هەرێم پێکبهێنن.

سیستەمی هەڵبژاردنی عێراق لەدوای ساڵی ٢٠٠٣وە زۆر ئاڵۆزە لەڕووی تیۆرییەوە ڕێگە بە هاووڵاتیان دەدات ٣٢٩ ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران هەڵبژێرن، کە دواتر سەرۆککۆمار و پاشان سەرۆکوەزیران کاندید دەکات. بەڵام لە پراکتیکدا پێکهێنانی حکومەت پشت بە

دانوستانێکی درێژخایەن و ڕێکەوتن لەنێوان لایەنەکاندا دەبەستێت، کورسیە بەدەستهێنراوەکان دەبنە ئامرازێک بۆ دیاریکردنی پۆستە وزاریەکان و پۆستە جێبەجێکاریەکانی دیکە، ئەم سیستمە ئاشکرایە لەم هەڵبژاردنەدا، کێشەکانی جێبەجێکردنی پێکھێانی حکومەت ئاڵۆزتر دەکات.
واقیعی سیاسی عێراق بەستراوەتەوە بە چوارچێوەی باڵادەستی ناسنامەی هێزە تائیفی و قەومیەکانەوە، شیعەکان بەشێوەیەکی ئاسایی دەنگ بە پارتەکانیان دەدەن، سوننە بە پارتەکانی خۆیان و کوردەکان دەنگ بە پارتەکانیان دەدەن. ڕێککەوتنێکی نافەرمی لە ساڵی ٢٠٠٥ەوە هاوسەنگی لەنێوان پۆستە باڵاکاندا دەپارێزێت، سەرۆکوەزیران شیعەیە، سەرۆککۆمار کوردە، سەرۆکی پەرلەمانیش سوننەیە، ئەم هەڵبژاردەیە بۆ ئەو سێ سەرۆکایەتیە، ئاشکرایە دوای ئەم هەڵبژاردنە کێشەی گەورە بەداوی خۆیدا دەهێنێت.

قۆناغی گەشەکردن و راگەیاندنی تایبەتمەند.. کارزان عزیز

ئەگەر بەشێوەیەکی گشتی راگەیاندن بریتیی بێت لە گواستنەوەی هەواڵ و زانیاری و بیروبۆچوون بۆ جەماوەر، ئەوا راگەیاندنی تایبەتمەند، بریتییە لە گواستنەوەی زانیاری□کان و بیروبۆچوونەکان لە بوارێکی دیاریکراودا بۆ جەماوەرێکی دیاریکراو. بە واتایەکیتر، راگەیاندنی تایبەتمەند، گوزارشتێکی تایبەتە لە بوارێکی زانیاری و رەنگدانەوەی دابەشبوونی کۆمەڵایەتی کۆمەڵگەیە.
لە ئێستادا بەهۆی پێشکەوتنەکانی تەکنەلۆژیا و زانستی نوێ و فراوانبوونی پانتایی زانیاریی لە تەواوی بوارەکانی ژیاندا، هەروەها دابەشبوونی بوارەکان بۆ بەشی وردتر و بوونی خواستەکان لەسەر زیاتر وردی لە بابەتەکان، تایبەتمەندبوونی کردووەتە پێویستیی قۆناغەکە بە تایبەت لەراگەیاندندا.
راگەیاندنی تایبەتمەند بۆچی؟
فراوانبوونی بازنە رۆشنبیری□کان و زیاتربوونی پانتایی زانست و کرانەوە بەردەوامەکانی کۆمەڵگە جیاوازەکان بە رووی بوارە جۆراوجۆرەکانی زانیاریدا، شارەزابوونی کۆمەڵگەی بەدواداهات لە

زانست و زانیارییە گشتییەکاندا، ئەستا بەهۆی بوونی هۆکارێ زۆر و زەوەندەکانی گەیاندنی زانیاریی، هەموو تاکێکی کۆمەڵگە پڕە لە زانیاریی جۆراوجۆر، بە جۆرێك وایلێهاتووە وەرگر بە هەموو زانیارییەك رەزامەند نابێت و خواستی زانیاریی زیاتر و وردتر دەكات.

وەرگری ئەستا بایەخ بە تایبەتمەندیی دەدات، سەرقاڵبوونی تاکەکان و جەنجاڵبوونی ژیان وایکردووە بابەتە گشتی و درێژدادڕەکان خواستیان لەسەر کەم بێتەوە، جەختکردنەوە لە بوارێکی دیارکراودا و وردبوونەوە لەو بوارەدا خواستی زیاتر لەسەربووە و راگەیاندنی تایبەتمەندی بەرهەمهێناوە.

تایبەتمەندیی راگەیاندنی تایبەتمەند

سەرباری ئەوەی راگەیاندنی تایبەتمەند، تایبەتمەندیی راگەیاندنی گشتی هەیە، لە هەمان کاتیشدا چەند تایبەتمەندییەکی تایبەت بەخۆی هەیە، لەوانە: راگەیاندنی تایبەتمەند بە جۆرێکی وردی راگەیاندن دادەنرێت، چونکە زانیاریی ورد و تایبەت پێشکەش بە وەرگرەکانی دەکات، لەگۆشەنیگای جیاوازەوە رەهەندەکانی ئەو بابەتە شی دەکاتەوە و دەچێتە قوڵاییەوە، ئەمەش وادەکات جەماوەرێکی زیاتری لەدەور کۆ ببێتەوە، مینبەرێك بێت بۆ کۆکردنەوەی زۆرترین هزر و بیرە جیاوازەکان، کاتێکیش بیروهزرەکان گەشە دەکەن دەبنە هۆی بەرهەمهێنانی کۆ زانیاریی و داهێنان، دواتریش پانتایی نەزانین بەرتەسك دەبێتەوە و کۆمەڵگە لە قۆناغی تینووێتی زانینەوە بۆ قۆناغی گەشەکردن دەگوازێتەوە، کۆمەڵگەش قۆناغی گەشەکردنی کلاسیك جێدەهێڵێت و بەرەو قۆناغی پێشکەوتن هەنگاودەنێت و پەیدابوونی پسپۆڕی لەسەرجەم بوارەکان دێتە ئاراوە.

وەرگری راگەیاندنی تایبەتمەند

وەرگری راگەیاندنی تایبەتمەند دەکرێت وەرگرێکی گشتی بێت، لە هەمان کاتدا راگەیاندنی تایبەتمەند لەهەر بوارێکی دیاریکراودا وەرگری تایبەت بە خۆی هەیە، کۆمەڵە وەرگرێکی دیاریکراون لەناو وەرگری گشتیدا بایەخ بە بوارێکی تایبەت دەدەن، بە نموونە هەروەك مەرج نییە هەموو کەسێك وەرگری بواری وەرزشیی بێت، بەڵام وەرگری بابەتی وەرزش تایبەتمەندن بە بوارەکەوە، بایەخ بە وەرزش دەدەن و رەنگە بابەتی ئەدەبیاتیان بە گرنگ نەبێت، یان بە پێچەوانەوە.

دەتوانین بڵێین وەرگری تایبەتمەند، کۆمەڵە کەسانێکن لەپانتاییەکی تەسکی جواگرافیای وەرگردا، زۆرکات ناسراون لەلایەن دەزگا و دامەزراوەکانی راگەیاندندا کە پەیامیان ئاراستە دەکەن و بابەتەکانیان بۆ تەرخان کردوون، خاوەن باکگراوندێکی بەرزی زانیارین لە بوارەکەیاندا، رەخنەگرێکی باشن و بە زانیاریی کەم و

رووکەش رازی نابن، دەزگای راگەیاندن ناچار دەکەن لە قوڵاییدا هەوڵی کارکردن بدەن.

ماوەتەوە بڵێین، لەم رۆژگارەدا کە کاری راگەیاندن جۆرێکیتری جیاوازی لە قۆناغەکانی پێش خۆی بەخۆوە بینیوە، پانتایی زانین رۆژ بە رۆژ لە فراوانبووندایە، دامەزراوەکانی راگەیاندن بە ئەوەی جێی خۆیان لای وەرگر بکەنەوە، پێویستە زیاتر بچنە قوڵایی بابەتەکانەوە و وردتر کار بکەن، بە جۆرێك ببنە جێی بایەخی وەرگر، بە تایبەت راگەیاندنی تایبەتمەند، هەروەها پێویستە رەچاوی داب و نەریتە کۆمەڵایەتییە باوەکانی کۆمەڵگە بکەن و نە بێتە هۆکاری لەبەریەك هەڵوەشاندنەوەی خێزان و تێکدانی بەها کۆمەڵایەتییەکان، هەروەها پابەندبن بە بنەماکانی بەهای راگەیاندنەوە و بەرپرسیارانە و بێ لایەنانە و راستگۆیانە مامەڵە بکەن، چونکە وەرگر لە ئاستێکی بەرزی زانیارییدایە و بە ئاسانی ناکەوێتە ژێر کاریگەریی پەیامە میدیاییەکانەوە، لەکاتێکدا ئێستا ژمارەی دامەزراوە میدیاییەکان لەهەڵکشاندان و هەروەها شەپۆلی تەکنەلۆژیا و میدیای نوێ وایکردووە وەرگرێکی دوو جەمسەر دروست ببێت.

مشتێک لە خەرمانێک.. شیعری نەوزاد بەندی

ئەوانەی ڕابوردوویەکی ناخۆشیان هەبوو ، بەختەوەرن ..
یادگارییەکی جوانیان نییە ،
دەیان بۆی توند بێ ،
بۆی بگرین ..

جاران شەقام بانگی ئەکردین،
بۆ پیاسه و
خواردنەوەی چایەک و
بینینی ئەو ..
کڕینی ڕۆژنامەیەکی هاوکاری ..
گۆڤارێکی کاروان .. بەیان ..
ڕۆشنبیری نوێ ..

نووسەری کورد ….
بزمارڕێژکردنی پێڵاو،
بۆ بەرەنگاربوونەوەی لێزمە بارانی پاییز،
کەڵەکە بەفری زستان ..
بۆ بینینی ئوتومبیلێکی ڤۆڵگسن واگۆنی تاقانە، پێمان ئەوت بۆقیی،
کە دەرمانسازێکی سوورفل،
بە دوو چاویلکەی خڕەوە بە هێواشیی پارکی ئەکرد..وا بزانم ناوی
سورکێو بوو..
بۆ بینینی سێ چوار مامۆستای بۆینباخ لە مل،
لەبەردەم چاپخانەی شەعب،
باسی ڕاپۆرتێکی ڕادیۆی مۆنتیکارلۆیان ئەکرد،
سەبارەت بە دۆزی کورد ..
ئەمڕۆ، شەقام ڕاوم ئەنێ ..
لە تێکڕژانی ئوتومبیل ..ماتۆڕ سکیل ..
لە گەواڵە دوکەڵی تاریک ..
لە حەشاماتی گەنجی بێ ئیش ..
لە ڕشانەوەی نێرگەلە ..
لە پرسەی هەمیشەیی باران..
لە کۆچی دوایی گ□قار ..
لە تیرۆرکردنی ڕۆژنامە ..
لە ئاڵودە بوونی ووشە و
کۆپلە و
ئیلهام، بە حەبی میبرۆبامێت..
لە ئایفۆن بە دەستی خەواڵوو ..
لە سوپای لوتبڕاو و.. لێو ئاوساو و ..دێراوی قژی وەک کڵاو ..
لە فرۆشیاریی نائومێد ..
لە کڕیاری هەڵخەڵەتاو ..
لە نادادیی ..
لە وێنەی گەورەی ئەوانەی
نانیان سەرنگون کرد ..
ئاویان ڕەدوو خست ..
پێکەنینیان بە یاساکانی تیرۆر، ڕاپێچ کرد ..
مەمکەکانی نیشتمانیان فرۆشت ..
خوێنی مێژوویان پڕ کرد لە جەڵتە ..
جنێویان لەسەر فیشەک موتوربە کرڕ
فیشەک و تفیان لە یەکتری پێوەن کرد..
کۆڕەو و تاراوگەیان لە یەکتر مارە کرد ..

جوانکارییان بۆ جاش و مستەشار کرد ..
سەنتەری توێژینەوەیان بۆ جڕت دامەزراند ..
درەختیان خستە ژێر ئابڵوقەی ئاوەوە ..
پۆستی باڵایان دا بە مشار و ..
ڕێزلێنانیان بۆ، سن و کیسەڵە و کولە و
دوو پشک و ئەژدیها کرد ..
هەنگ و گوڵ و تریفەی مانگ و
کانییان بێ بەها کرد ..

ئەوەی کورد نەبێ، بەختەوەرە..
چەندین کۆڕەو، بە بێ ڤیزه،
بە بێ فڕۆکە و ئوتومبیل،
به پێی پەتی و لە نیوەشەوا،
ل□ بەر باران،
ڕا پێچی سنوورەکانی نەکردووە ..
براکوژیی چەندین خولی پاڵەوانێتیی بۆ نەکردۆتەوە ..
ڕق و دووبەرەکیی،
لێ نەبۆتە بیر و باوەڕی سەرەکی..
لە شەیتانی نەبردۆتەوە..
لوتبەرزیی و تەمەڵیی و حەرامخواردن ..
قڕە قڕ و یەکتر شکاندن ..
وڵاتی بێ موچە و
بێ ئامانە و
بێ تراموای و
بێ میترۆ و
بێ کارەبا و
بێ ئاو و
بێ بارانی نەدیوە ..
به مێژوویەکا تێن□ پەڕیوە،
کرێکارەکانی برسی بن و
بێکارەکانی ملیاردێر ..
گەمژەکانی بەرپرسی باڵا بن و
زاناکانی لە زیندان و
لە چایخانە کۆنەکانا،
ببنە گاڵتەجاڕی خەڵک و
پڕ کردنەوەی بۆشاییەکانی پەیج و
پرسیارە بێ تامەکانی

ڕۆژنامەنوس و پەیامنێر ..
لە پاریس سەرکردەکانی تیرۆر نەکراوە ..
فەرماندەکانی له زیندانا دانەڕزاوە ..
لە ڕابوردووی پەشیمان نییە..
بۆ داهاتووی بێ ئاوات و دەستەوسان نییە..
دەیان جار نەیوتووە ئەم پەنجەیەم ئەبڕم و گەر جارێکی تر
بیخەمە ناو مرەکەبە شینەکەوە..
ئەوەی کورد نەبێ، بەختەوەره،
هەر هیچ نەبێ لە خۆیەوە
ڕقی دنیای لە دراوسێکەی نییە ..
ئێرەیی به براکەی نابا..
چاودێری ژمارەی دینارەکانی
گیرفانی هاوڕێکەی ناکا..
هەوڵ نادا نوسەرێکی بەناوبانگی خۆیان سوک و ڕیسوا کا ..
جنێو به ناودارەکانی نادا ..
هەوڵ نادا داستانێکی لەشفرۆشیی
لەسەر کچە بێژەرێ بنوسێ ..
بە ئەکتەرەکانی ناڵێ هیچ و پوچ..
هەوڵ نادا وێنەی سێڵفی
لەگەڵ خوێن□ێژێ بگرێ ..
حەزی لە بوختان و
لە غەیبەت و
لە درۆ و
لە ترس و
لە ئوتومبیلی کیلۆمەتر سفر و
لە موج□ی بندیوار نییە..
نازانێ خوله چەخماخە و کەمال و مارف کێن ..
وشەی پاراڵێل و قبول خاس و سیمیپڕایق□یتی نەبیستووە ..
کۆڵانە تازەکانی
بەناوی شار و و□لاتانی ئەوروپاوە نییە ..
سەد جۆر کۆمۆنیست و
سەد جۆر ئیسلامی تیا نییە ..
پەتپەتێن و سەنگەر گواستنەوە ..
شەڕی نێوان شاعیرەکان
شەڕی نێوان بێژەرەکان ..
شەڕی نێوان ماستفرۆشەکان ..
شەڕی نێوان ئەوانەی باڵی برژاوی مریشک ئەفرۆشن ..

شەڕی شیعردز و شیعردزراو
ڕۆماندز و ڕۆماندزراو ..
تابلۆ دز و تابلۆ دزراو ..
شەڕی قۆڵبڕ و قۆڵبڕراو ..ی نەدیوە ..
ئەوەی کورد نەبێ، بەختەوەرە ..
هەر هیچ نەبێ لە وڵاتە یەکگرتووەکان، ئاڵا یەکی هەیه ..
هەر هیچ نەبێ لە مافیاکانی ،
مافی سکاڵا یەکی هەیە ..

ئەوەی بە ساوایی بێ کەس بوو،
بەختەوەره ..
لەگەڵ تەنیاییدا ڕادێ و
دایک و باوکێ وەک دوو بەردی دەستاڕ نایهاڕن ..
نایکەن بە کۆپییەک له خۆیان ..
له بێژنگ نادرێ هەزار جار ..
نابێ به بوونەوەرێکی خاڵیی لە خۆی ..
دوای ئەوە ب□ مەرگی جەلادەکانی ،
قوڕ ناپێوێ ..
ب□ مەرگی جەلادەکانی ،
ژیانی ناشێوێ ..
ئەتوانێ گۆڕانکاریی بکا، چونکە خۆیەتی ..
عەقڵ عەقڵی خۆی ..
چاو ، چاوی خۆی ..
خوێن خوێنی خۆیەتی، ئەیڕژێنێ ..
لە ترسی جەلادەکانی،
خۆی ناخەسێنێ ..
..… هەتا دوایی .. هتد …

یـــــادی (٣٦) ەمــــینی رۆژی

جیهانیی ئازادی.. رەزا شوان

هەموو ساڵێک لە رۆژی (٩/ نۆڤەمبەر) دا، لە زۆر شوێنی جیهاندا، قوتابیان و لاوان و رێکخراوە ئازادیخوازەکان، بە بۆنەی (رۆژی جیهانیی ئازادی) یەوە، ئاهەنگی شایستە سازدەکەن و جەخت لەسەر ئازادی و ئازادیی دەربڕین لە جیهاندا دەکەنەوە.
رۆژی جیهانیی ئازادی، یادی رووخادنی (دیواری بەرلین) ە، لە ساڵی (١٩٨٩) دا. بەشێک لە سەرکردەکانی ئەڵمانیای رۆژئاوا، ناویان نابوو (دیواری شەرمەزاری).
لە رۆژی (١٣/ سێپتەمبەر/١٩٦١) دا، ئەڵمانیای رۆژهەڵات، دەستی بە دروستکردنی دیواری بەرلین کرد. دیوارەکە لە ناوەڕاستی شاری بەرلیندا دروستکرا، درێژی (١٥٥) کیلۆمەتر بوو، بەرزییەکەی (٣،٦) مەتر بوو، پانیشی (١،٥) مەتر بوو. تێچووی دروستکردنی (٤٠٠) ملیۆن مارک بوو. دروستکردنی ئەم دیوارە، بوو بە هێمای (شەڕی سارد) لەنێوان یەکێتی سۆڤیەت و و□تانی رۆژئاوادا. دیوارەکە بۆ جیاکردنەوەی ئەڵمانیای رۆژهەڵات (کۆماری دیموکراتی ئەڵمانیا) و ئەڵمانیای رۆژئاوا (کۆماری فیدراڵی ئەڵمانیا) بوو. دیوارێکی کۆنکریتی سەخت بوو. بووە هۆی لێکداب□□انی خێزانە ئەڵمانییەکان. بۆ ئەوەی خەڵکی نەتوانن لێی بپ□□ن□وە، تەلی دڕکاوی و شوورەی تەزووی کارەبایی و سەگی دڕ و چەکی ئۆتۆماتیکی و کێڵگەی مینڕێژکراویان بە دەوریدا دانا. بە سەدان قولەی چاودێریشیان بۆ دانا. بۆ ماوەی (٢٨) ساڵ هەروا مایەوە. پێش دروستکردنی دیوارەکە، زیاتر لە ملیۆن و نیوێک خەڵکی، لە ئەڵمانیا رۆژهەڵاتەوە کۆچیان بۆ ئەڵمانیای رۆژئاوا کرد. دوای دروستکردنی دیوارکە (٥٠٠٠) هەزار کەس، لە ئەڵمانیای رۆژهەڵاتەوە، بەسەر ئەم دیوارەدا تێپەڕین و چوون بۆ لای کەسوکاریان و بۆ ئێشکردن. بە زۆری گەنجان و کریکاران و پیشەوەرەکان بوون. نزیکەی (٣٠٠) کەسیش لەکاتی پەڕینەوە بەسەر دیوارەکەدا کوژران، بە سەدان کەسیش برینداربوون. بۆیە دیواری بەرلین ب□ (ه□□□ی مەرگ) یش ناویان دەبرد.
گەلێ چیرۆکی سەیر و دڵتەزێنیش هەیە، کە لە کاتی پەڕینەوە بەسەر دیوارەکە و بەناو تونێلەکاندا روویان داون. بە کورتی ئەوە دەڵێین، کە رۆحی مرۆڤایی□تی و ئەوینی ئازادی، هەرگیز بە

هیچ دەسەڵاتێکی زۆردار و ستەمکار و دیکتاتۆر کپ ناکرێت و هیچ دیوارێکیش، ئەگەر لە پۆڵاش دروستکرابێت، ناتوانێت لە بەردەم راپەڕینی گەلانی ئازادیخوازدا خۆی بگرێت. بۆیە لە بەردەم ئیرادە و ویستی یەکگرتنەوەی هەردوو ئەڵمانیا و تسۆنامی هێڕشی گەلی ئەڵمانیادا، لە هەردوو لاوە، ئەو هەموو بەربەست و دیوارە زەبەلاحەش خۆی نەگرت و بە چەکوش و مەکوت و تالیبەر رووخاندیان. هاواریان دەکرد (دەرگا کرایەوە). باوەشیان لە یەکتری دەدا و پیرۆزباییان لە یەکتری دەکرد. بە درێژایی دیواری بەرلین، لە هەردوو لاوە، دەستکرا بە ئاهەنگی خۆشی وگێڕانی و هەڵپەڕکێ. لە زۆربەی وڵاتانی جیهانیشدا، بەم بۆنەیەوە ئاهەنگی خۆشیان گێڕا.

لە (٣/ ئۆکتۆبەر/١٩٩٠) دا، هەردردوو ئەڵمانیا یەکیان گرتەوە. لە ئەستادا بە (کۆماری ئەڵمانیای دیموکرات) ناودەبرێت و پایتەختەکەی شاری (بەرلین) ە.

ڕۆژی رووخاندنی دیواری بەرلین، ڕۆژێکی مێژووییە و سیمبولی ئازادییە. بوو بە (ڕۆژی جیهانیی ئازادی) لە جیهاندا. کۆتاییش بە شێوەی سارد هات.

بۆ بیرەوەری، بەشێکیان لە دیوارەکەی بەرلین، بە درێژایی (١٣٠٠) مەتر نەڕووخاند. لە ئەستادا، لە (١٣) وڵاتی جیهان (١٢٠) هونەرمەندی وێنەکێشی ناوداری جیهانی، تابلۆیان لەسەر ئەم بەشە دیوارەدا کێشاوە. ساڵانە چوار ملیۆن گەشتیار سەردانی ئەم دیوارە دەکەن و وێنەی دیوارەکە و تابلۆکان دەگرن.

ئەگەرچی ئازادیی بیروڕا و گوزارشتکردن و بڕیاردان و گەشتکردن و لەبەرکردنی جۆری جلوبەرگ، لە ماف و پێویستییە سەرەکییەکانی هەر کەسێکن. بەڵام بەداخەوە تا ئەمڕۆش، لە سایەی رژێمە خۆسەپێنە دیکتاتۆرییەکان و زورداران و لە لایەن هێزگەرانی ئایدیۆلۆژیای بەگەن و تووشبووانی ڤایرۆسی رەگەزپەرستی، کە دژی ئازادین، ئازادی و دیموکراسی لەژێر هەڕەشەدایە. زیاتر لە دوو ملیارو کەس لە جیهاندا، ئازادییان نییە و بە ترس و نا ئارامییەوە دەژین. ستەمکاران و دیکتاتۆرەکان بە ئاشکرا پێشێلی ئازادی و دیموکراسی و مافەکانی مرۆڤ و مافەکانی گەلان دەکەن و گوێ بە یاسا و رێسا نێودەوڵەتییەکان نادەن و خۆیان لە سەرووی یاساوە دەزانن. بە شێوەیەکی زۆر دڕندانە و بێبەزەییانە، دەمکوت و سەرکوتی ئازادیخوازان و گەلانی مافخوراو و نیشتمان داگیرکراو دەکەن و بە هەموو شێوەیەک دەیانچەوسێننەوە و دەیانگرن و دەیانکوژن و مافی ئازادی و ژیانیان پێ ڕەوا

نابینن.

بێگومان گەلی کوردمان، گەورەترین گەلە لە جیهاندا، کە مافەکانی زەوتکراوە و کوردستانی نیشتمانمان داگیرکراوە.
داگیرکەرانی کوردستان، لەسەر خاکی خۆماندا،
نە ئازادی و نە هیچ مافێکمان پێ ڕەوا نابینن. بە دڕندەترین شێوە، دەیانەوێت، ناسنامەی کورد بسڕنەوە. بەڵام هەرگیز ئەم نیازە گڵاوەیان نایەتەدی، چونکە ئەوە ئەستەمە کە بتوانن هەڵەی راست و چەپ، بەسەر نزیکەی (۷۰) ملیۆن کورد لە کوردستاندا بهێنن. ئێمەی کوردیش ئازادی و ژیانمان دەوێت. هەمیشە ئازادیخواز و رزگاریخواز و ئاشتیخواز بووینە و دەبین، تا هیوا و ئامانج و مافە ڕەواکانمان نەینەدی، ئەستەمە کە دەست لە خەبات و بەرگری و قوربانیدان هەڵبگرین.
ڕۆژی ئازادییە نەک زەبوونییە
ئەی منیش وەک گەلان مافم بۆ نییە
بۆچی تاوانە گەر دیلی کەس نەبم
یا پلیشاوەی ژێر هەرەس نەبم

ئازادی رزگاربوونە لە کۆت و زنجیر و پێوەند، کە توانای بەرهەمهێنانی مرۆڤیان پێوەندکردوون. ئازادی بریتییە لە رزگاربوونی کەسان و گەلان لە کۆیلایەتی و ژێردەستی. (جان جاک رۆسۆ) دەڵێت:"مرۆڤ بە ئازادی لەدایک دەبێت، بەڵام لە هەموو شوێنێکدا، زنجیری کۆیلایەتی بەکێش دەکات".

شایەنی باسە و شانازییە بۆ هەموو کوردێک، کە پەرلەمانی ئەوروپا، (خەڵاتی ساخارۆف) بۆ ئازادیی بیرکردنەوە، ساڵی (۲۰۲۳)ی بەخشی بە شەهیدی جوانەمەرگ (ژینا ئەمینی) و بە بزووتنەوەی (ژن، ژیان، ئازادی). ئەم خەڵاتە ساڵانە دەدرێت، بەو کەسە یا گروپانەی، کە دژی ستەمکاری دەوەستنەوە و بەرگری لە ئازادی رادەربڕین و بیرکردنەوە دەکەن.
نەرویج: ۲۰۲۵